

म. ग्रं. सं. वाचनालय, ठाणे

विषय : वा.वा.

दा. क्र. : २०००

पञ्जाब घोंडा भाग:२

~ दत्ता ताम्ह

२०००

BVBK-0402999

बी.टी.

२९९९

१८/१९९९

कळीचा घोडा

भाग २

म. प्र. सं. ठारें, बाळवाङ्मय खात्या.
बाळ वाङ्मय विभाग
जा. क्र. २९९९ दिनांक १८/१९९९
दिनांक बी.टी. क्र.

दत्ता ताम्हणे

महाराष्ट्र सरकारचा बालवाङ्मय पुरस्कार मिळालेले पुस्तक.

BVBK-0402999

साधना प्रकाशन : पुणे - ४११ ०३०

कळीचा घोडा : भाग २

© दत्ता ताम्हणे

तृतीयावृत्ती : ११ जून १९९४

मुद्रक / प्रकाशक :

कुमुद करकरे

साधना प्रेस / साधना प्रकाशन

४३१ शनिवार पेठ

पुणे ४११ ०३०

मुखपृष्ठ : प्राणेश जोशी

किंमत : रु. १५/-

निवेदन

आमची एक आत्या भागीरथीबाई प्रधान अठ्ठ्याहत्तर वर्षांची होऊन अलीकडेच दिवंगत झाली. ती आपल्या रसाळ वाणीने लहान मुलांना खूप गोष्टी सांगावयाची. या गोष्टी तिने कुठे वाचलेल्या नव्हत्या, तर तिच्याही वडिलधाऱ्या मंडळींकडून तिने लहानपणी ऐकलेल्या होत्या. तिच्या मृत्यूनंतर वाटू लागले की आता या गोष्टींचा वारसा केवळ 'श्रुति' आणि 'स्मृति' या द्वारा पुढे चालवणे कठीण आहे. म्हणून त्या गोष्टी लिहून काढण्याचे ठरवले; पण आठवणीने दगा दिलाच. अखेरीस कै. आत्याची सून सौ. प्रभावतीबाई व नाती मंदा, विजया, शैला व शोभा इत्यादींच्या साहाय्याने ह्या गोष्टी अक्षरबद्ध केल्या. गोष्टींचे कथानक हे कै. आत्याने सांगितलेले आहे व भाषा आणि शैली माझी आहे.

'भागीरथी'चा पाण्याचा हा अर्घ्य 'भागीरथी'लाच अर्पण करित आहे.

— दत्ता ताम्हणे

या पुस्तकाच्या पहिल्या भागातील 'दोन आंब्यांची गोष्ट' ही 'साधने'कडे प्रसिद्धीसाठी पाठवल्यावर बाकीच्या गोष्टी लिहिण्याचा तगादा श्री. यदुनाथ थत्ते यांनी मागे लावला म्हणूनच ह्या गोष्टी लिहिल्या गेल्या हे कबूल करणे आवश्यक आहे.

कळीचा घोडा : भाग २

अनुक्रम

गुराख्याच्या पोराने नशीब	५
मोत्यांची कणसे	१७
चेटकी राणी	३०

गुराख्याच्या पोराचे नशीब

१ : हलक्या कानाचा राजा

एक होता राजा. वडिलांच्या पराक्रमामुळे आयत्या बिळात बसणाऱ्या नागोबासारखे त्याला राज्य मिळाले होते! अंगात शौर्य नव्हते, धाडस नव्हते व पराक्रमही नव्हता. स्वतःच्या अंगात काहीच कर्तबगारी नसल्यामुळे हाताखालचे लोक सांगतील तसा वागायचा. कारभार करणाऱ्या मंत्र्यांपासून तो पंचांग पाहणाऱ्या भटजीपर्यंत कोणीही, काहीही सांगितले तरी त्यावर त्याचा विश्वास बसायचा. एवढ्या हलक्या कानांचा तो होता!

राजवाड्यापासून नजीकच एका पडक्या देवळाच्या ओसरित एक म्हातारी विधवा बाई राहत होती. सारा दिवस मिळेल ते काम करूनही तिला पोटभर खाण्याची पंचाईत पडे. तिचा एकुलता एक तरुण पोरगा रानात गुरे चारण्याचे काम करी. घरातील दारिद्र्यामुळे त्याने लग्नही केले नव्हते. आजूबाजूच्या श्रीमंत लोकांची गुरे रानात चारायला न्यायची. चरणीवर गुरे सोडली की गुराख्यांबरोबर नाना प्रकारचे खेळ खेळायचे, म्हातारीने दिलेला भाकरकांदा खाऊन पोटभर पाणी प्यायचे व सूर्य मावळतील गेल की, पुन्हा गुरे गोळा करून हाकीत ज्या त्या घरी पोचती करायची, हा त्याचा रोजचा कार्यक्रम. यातून जी मजुरी मिळे ती तो प्रामाणिकपणे म्हातारीजवळ आणून द्यायचा. कधी काळी आपले नशीब उजळेल, अशी आशा करायलाही त्याला जागा नव्हती!

कधी कधी त्याला वाटायचे की, नदीकाठी हिंडताना एखादे भांडे आपल्या पायाला लागेल व भांड्यातील राक्षस आपला गुलाम होईल! कधी वाटायचे, रानातल्या पडक्या देवळातील देवी आपल्याला 'काय पाहिजे तो वर माग' असे म्हणेल! एखाद्या वेळी त्याला वाटायचे की, रानातील एखादी परी, अप्सरा किंवा वनदेवी आपल्यावर भाळेल. अशी काही किमया झाली तरच आपले दारिद्र्य जाईल, एवढीच कल्पना या सगळ्या विचारांमागे होती.

एकदा सारी गुराख्यांची पोरे नदीच्या एका खोल डोहातील संध पाण्यावर भाकरी-भाकरीचा खेळ खेळत होती. नदीकाठच्या दगडगोट्यांतून एखादा चपटा दगड शोधून काढायचा व एकेका फेकीत पाच-पाच सात-सात भाकऱ्या पाडायच्या, अशी स्पर्धा चालली होती. असेच दगड शोधता शोधता त्या मुलाला एक रंगीत चकचकीत दगड सापडला! भाकरी पाडायला या दगडाचा उपयोग नव्हताच, तेव्हा

त्याने तो दगड आपल्या अंगरख्याच्या खिशात ठेवून दिला व सायंकाळी घरी आल्यावर आपल्या लाकडी पेटीतील इतक अनेक सटरफटर निरुपयोगी वस्तूंच्या संग्रहात तो दगड ठेवून दिला .

किती तरी दिवस तो दगड त्या अडगळीत पडून होता . एक दिवस सहज त्याने पेटी उघडून आपली दगडगोट्यांची दौलत बाहेर काढली ! नवीन दगडावर चिखल-मातीचे पूट चढले होते म्हणून त्याने तो दगड पाण्याने धुतला . आणि काय आश्चर्य ! त्याच्या प्रकाशाने त्याचे डोळे दिपून गेले ! पडक्या भिंताडांना कुडाची ठिगळे लावून बनवलेले त्याचे घर . त्या उजेडाने ते जणू उजळून निघाले ! आता घरात दिव्यासाठी तेलाचा खर्च करायला नको , या कल्पनेने त्या मुलाला केवढा आनंद झाला ! त्या म्हातारीच्या घरासमोरच एक वाणी राहत होता . म्हातारीच्या घरात पडलेला तो प्रकाश त्याने पाहिला व चटकन् ओळखले की , तो प्रकाश अस्सल माणकाचा असला पाहिजे ! या रत्नाची किंमत काही लाख रुपये सहज असेल . काहीही प्रयत्न करून ते रत्न मिळवायचेच , असा विचार करून तो वाणी सरळ त्या म्हातारीकडे आला . मायलेक दोघेही घरात होतीच . वाण्याने सांगितले ' तो चकचकीत दगड मला दिलास तर वर्षभर पुरेल एवढे धान्य व मीठ-मसाला मी तुम्हांला देईन . '

तो वाणी वेडा तर झाला नाही , असेच क्षणभर त्या मायलेकांना वाटले . पण काही का असेना , हा सौदा काही महाग नाही , असे समजून त्या दोघांनीही लगेच संमती दिली .

वाण्याने क्षणाचाही विलंब न लावता दोन गाड्या भरून गहू , तांदूळ , मीठ , मिरची , तेल वगैरे सामान पाठवून दिले आणि ते रत्न आपल्या ताब्यात घेतले .

आता ते रत्न वाण्याच्या बंद तिजोरीत मोठ्या बंदोबस्तात जाऊन बसले . त्या म्हातारीला व तिच्या मुलाला दररोज पोटभर जेवण मिळू लागले व थोड्याच दिवसांत त्या चकचकीत खड्याबद्दल त्यांना आठवणही येईनाशी झाली . यानंतर काही महिन्यांनी लक्ष्मीपूजनाचा दिवस आला . घरातील द्रव्य , सोने , अलंकार वगैरेंची पूजा त्या दिवशी करण्याची प्रथा त्या वाण्याकडे होती . त्याप्रमाणे वाण्याने रात्री पूजेसाठी ते रत्न तिजोरीतून बाहेर काढले . समयांच्या मंद प्रकाशात रत्नाचा मोहक प्रकाश मिसळला व वाण्याच्या घराचा दिवाणखाना एका आगळ्याच प्रकाशाने शोभिवंत दिसू लागला . ज्याचे त्याचे लक्ष वाण्याच्या घराकडे जात होते . राजवाड्यातील लक्ष्मीपूजन चालू असताना राजाचे लक्ष दूरवर वाण्याच्या खिडकीतून दिसणाऱ्या त्या

विलोभनीय प्रकाशाकडे गेले व तो कसला प्रकाश आहे हे पाहून येण्यास त्याने प्रधानास सांगितले. थोड्याच वेळात प्रधानाने माहिती आणली की, वाण्याकडे एक माणिक असून त्या माणकाचाच तो प्रकाश आहे!

राजवाड्यात लक्ष्मीपूजनाचा मंत्र सांगण्यासाठी आलेला भटजी जवळच उभा होता. अत्यंत मत्सरी, हेवेखोर व स्वभावाने दुष्ट असा हा ब्राह्मण होता! परंतु त्याच्या वेदाभ्यासावर व ज्योतिषावर राजाचा मोठा विश्वास होता. भटजीने राजास सांगितले, 'महाराज, एवढे तेजस्वी रत्न वाण्याकडे कुठून येणार? त्याने नक्की चोरूनच आणले असले पाहिजे. अशा मालावर राजाचीच सत्ता असते. शिवाय एवढ्या मौल्यवान रत्नाची पूजा करण्याचा अधिकार राजाचाच असला पाहिजे. राज्यातील सर्वांत उत्कृष्ट रत्ने ही राजाच्या खजिन्यातच शोभून दिसतात. वाण्याला बोलवून ते रत्न आपल्या ताब्यात घ्यावे.'

राजाला ब्राह्मणाचे बोलणे पटले. त्याने वाण्याकडे शिपाई पाठवून त्याला रत्नासहित राजवाड्यात येण्याबद्दल फर्माविले. गर्भगळित होऊन वाणी राजवाड्यात आला व राजाच्या पायाजवळ ते रत्न ठेवून थरथर कापत उभा राहिला! वाण्याने प्रांजळपणे सांगितले, 'मला ते रत्न त्या म्हातारीच्या खोलीत दिसले. वर्षभर पुरेल एवढे संसाराचे सामान देऊन मी त्या म्हातारीकडून व तिच्या लेकाकडून ते घेतले!'

राजाने ते रत्न ठेवून घेतले व वाण्याला घरी जाण्यास सांगितले. लगेच त्या म्हातारीला व तिच्या मुलाला राजाने बोलावणे पाठवले. गुराख्याच्या पोराने आपल्याला तो दगड नदीकाठी सापडला, त्यानंतर तो घरी आणून आपण तो कसा धुतला व त्याचा प्रकाश पाहून वाण्याने तो गाडीभर धान्य देऊन खरेदी कसा केला, ही सारी हकीकत सांगितली. वाणी व तो गुराख्याचा पोर खरे बोलत असल्याची राजाला खात्री पटली व हे रत्न कोठून चोरून आणलेले नाही व कुणाची त्याच्यावर मालकीही नाही, हेही राजाला समजून आले.

भटजीने ते रत्न पूजा करण्यासाठी देवघरात नेले. काही वेळाने पूजा आटोपून भटजी बाहेर आला व राजास सांगू लागला, 'या रत्नाची मी आताच कुंडली मांडली. हे रत्न कुणाचा तरी एकाचा बळी घेणार आहे! आजपासून एक वर्षाच्या आत तो गुराख्याचा पोर, तो वाणी, मी किंवा खुद्द महाराज यांच्यापैकी एकाला अपघाती मरण येणार! कोणत्याही परिस्थितीत हे टाळता येणार नाही. अशा स्थितीत आपल्यावरचा प्रसंग टाळायचा असेल तर काही तरी करून त्या गुराखी पोराने अपघाती मृत्यू येईल असे केले पाहिजे.'

भटजीवर राजाचा एवढा विश्वास होता की , त्याला हे म्हणणे एकदम पटले . आता या संकटातून भटजीच आपल्याला पार करू शकतील अशी राजाची खात्री होती . म्हणून यापुढे भटजी सांगतील तसे करायचे असे राजाने ठरवले व भटजीस तसे सांगूनही टाकले . मग राजाने व त्या ब्राह्मणाने पुढे काय करावयाचे याचे बेत ठरविले . दुसऱ्या दिवशी सकाळीच राजाने त्या गुराखी पोरास बोलावून घेतले व धमकावले , 'ह्या रत्नाची खाण तुला माहीत आहे . तिथून आणखी अशीच पाच रत्ने एका महिन्याच्या आत घेऊन ये ; नाही तर तुझा शिरच्छेद करण्यात येईल !'

पोरगा भीतीने अर्धमेल होऊनच घरी परतला . रडत रडत त्याने सर्व हकीकत म्हातारीला सांगितली . पुन्हा पाच माणके मिळणे शक्यच नव्हते . मरण टाळावयाचे असेल तर माणसे शोधण्याच्या निमित्ताने घराबाहेर पडायचे व पुन्हा त्या राज्यात कधीच यायचे नाही , हा एकच मार्ग होता . जीव वाचावा म्हणून मनुष्य वाटेल तो धोका पत्करण्यास तयार होतो . म्हातारीला मुलाचा विचार पटला . तिने भरपूर शिदोरी बरोबर देऊन पहाट होण्याच्या आतच भरलेल्या डोळ्यांनी आपल्या पोराला निरोप दिला .

२ : भटजीचे कारस्थान

बरेच दिवस रानावनातून तो गुराखी पुढे पुढे चालला होता . जंगली जनावरांच्या भीतीपेक्षा राजाची भीतीच त्याला जास्त वाटत होती !

त्या निविड अरण्यात दूर अंतरावर त्याला एका राजवाड्याचे कळस दिसले . साहजिकच त्या राजवाड्याच्या दिशेने त्याने आपली पावले वळवली .

त्या राजवाड्यात एक सुंदर मुलगी राहत होती . कुणालाही वाटावे की , ती एखादी राजकन्याच असावी !

पूर्वी ती स्वर्गात राहणारी एक परी होती . परंतु देवाच्या शापाने तिला व तिच्या तीन बहिणींना पृथ्वीवर यावे लागले होते . स्वर्ग सोडून पृथ्वीवर यायचे म्हणजे केवढ्या यातना ! त्या चौघींनी देवाची अनन्यभावे प्रार्थना केल्यावर देवाने त्यांना उःशाप दिला की , जो पहिला पुरुष तुमच्या दृष्टीस पडेल त्याच्याशी लग्न लावा ; म्हणजे पुढील जन्मी पुन्हा अप्सरा होऊन स्वर्गात याल .

त्या मुलीने राजवाड्याच्या गच्चीवरून ह्या गुराख्याच्या पोराला येताना पाहिले .

तिच्या दृष्टीस पडणारा हा पहिलाच पुरुष ! तिने आपल्या दासींना त्याला वर घेऊन येण्यासाठी पाठविले . त्याला हातपाय धुण्यास गरम पाणी दिले , अभ्यंग स्नान घातले . भरजरी पोषाख दिला व जेवणासाठी पंचपक्वान्नांचा बेत केला !

आपले एवढे आदरातिथ्य करणारी ही राजकन्या आहे तरी कोण , हेच त्या पोराने कळवेल ! जेवणानंतर राजकन्येने गुराख्याला विडा दिला व सांगितले , ' जो पहिला पुरुष दिसेल त्याच्याशी मी लग्न करण्याचे ठरविले होते , त्याप्रमाणे मी आता तुमच्याशी लग्न करणार आहे . '

हे म्हणायचीच खोटी- तिच्या दासींनी लग्नाची सर्व तयारी केली . सायंकाळ होण्याच्या आतच गुराख्याचा पोराने राजकन्येचे वैभव भोगणाऱ्या एका परीचा पती झाला !

दिवसांमागून दिवस जात होते . एवढ्या सुखात असूनही तो पोराने फारसा आनंदी दिसायचा नाही . केव्हा केव्हा तर अश्रू गाळतानाही त्याला त्याच्या बायकोने पाहिले होते . एक दिवस तिने त्याला सरळच विचारले .

गुराख्याच्या पोराने सांगितले , ' मला वाटते , मी एवढ्या वैभवात आहे , हे कसेही करून आईला कळवले तर तिच्या जिवाला समाधान तरी लाभेल . ' पण घरी जाण्यात काय धोका आहे हेही त्याने तिला निवेदन केले . केव्हा तरी राजदूत आपला तपास करित येथवर येतील व आपणास पकडून राजापुढे उभे करतील , व रत्ने मिळाली नाहीत म्हणून राजा आपला शिरच्छेद करील , अशी भीती वाटत असल्याचेही गुराख्याच्या पोराने सांगितले .

हे सर्व ऐकून ती राजकन्या म्हणाली , ' हातेच्या , एवढेच ना ! मी पूर्वजन्मीची परी आहे . त्यामुळे मला हव्या त्या गोष्टी निर्माण करता येतात ! ती समोरच्या कोनाड्यातील सुरी घेऊन माझ्या मानेवर फिरव . मानेत तुला रत्ने दिसतील . त्यांतील हवी ती पाच रत्ने काढून घे व पुन्हा तीच सुरी उलटी फिरव की मान पूर्ववत होईल ! '

गुराख्याच्या पोराने भीतभीतच राजकन्येच्या मानेवर सुरी फिरवली . मानेला मोठी चीर पडली आणि आतील तेजस्वी रत्ने दिसू लागली . पाच रत्ने त्याने काढून घेतली , व मानेवर पुनः उलटी सुरी फिरवताच मान पूर्ववत् झाली .

रत्ने हाता येताच , ' आईला भेटून व राजाला रत्ने देऊन परत येतो ' असे त्या पोराने सांगितले . तेव्हा ती राजकन्या म्हणाली , ' मलाही आता या जंगलात

राहण्याचा कंटाळा आला आहे. मीही तुमच्या झोपडीत राहून तुमच्या आईची सेवा करीन.'

गुराख्याला खूपच बरे वाटले. तो आपल्या पत्नीला घेऊन एक दिवस अचानकपणे आपल्या पडक्या घरात येऊन दाखल झाला! दोघांनीही म्हातारीला नमस्कार केला व पोराने म्हातारीसाठी सून आणल्याचे सांगितले. पण म्हातारीला आनंद होण्याऐवजी तिच्या चेहऱ्यावर उद्धिग्नताच पसरली. डोळ्यांत आसवे आणून ती म्हणाली, 'बाळांनो, आलात तसेच लगोलग कुठे तरी निघून जा! देव तुम्हांला उदंड आयुष्य देईल! राजाचे शिपाई रोज तुझी चौकशी करतात. राजाचा बामण म्हणाला होता की, तुला आता फाशी द्यायचे आहे!'

पोराने चटकन आईला सांगितले, 'आई, घाबरू नकोस. ही माझी बायको म्हणजे एक श्रीमंत राजकन्या आहे व तिने मजजवळ राजाला देण्यासाठी पाच रत्ने दिली आहेत.'

दुसऱ्या दिवशी सकाळीच तो गुराख्याचा पोर रत्ने घेऊन राजवाड्यात गेला. एका सुंदर मुलीला बरोबर घेऊन तो पोरगा घरी परतल्याची बातमी त्यापूर्वीच राजाला व भटजीला कळली होती. पोरगाचा शिरच्छेद केला की ती सुंदर मुलगीही राजालाच मिळेल, असा वेत भटाने अगोदरच योजून ठेवला होता; परंतु ती पाच दैदीप्यमान रत्ने पाहून भटगाचा चेहरा सर्रकन उतरला! हा गुराख्याचा पोर मेला नाही तर न जाणो ती पाळी आपल्यावर यायची, म्हणून भटजीने आणखी एक युक्ती शोधून काढली व त्याप्रमाणे त्याने राजाला कानमंत्र दिला.

राजाने गुराख्याच्या पोराला सांगितले, 'मला काही यज्ञकर्मासाठी जंगली हत्तिणीचे दूध हवे आहे. एक महिन्याच्या आत हत्तिणीचे दूध आणून दे, नाहीतर तुझा शिरच्छेद होईल.'

गुराखी पुन्हा उदास होऊन हिरमुसल्या तोंडाने आपल्या घरी आला. राजकन्येने त्याला चेहरा उतरण्याचे कारण विचारले. गुराखी म्हणाला, 'राजाने एक महिन्याच्या आत रानटी हत्तिणीचे दूध मागितले आहे. ते जर आणले नाही तर राजा माझा शिरच्छेद करील!'

राजकन्येने सांगितले, 'काही काळजी करू नकोस. पूर्वेकडील सात डोंगर ओलांडून जा. पलीकडे एक सरोवर आहे. त्याच्या काठावर एक वडाचे झाड आहे. त्या झाडावर जाऊन चढून बस. रात्र झाली की तेथे एक हत्तीचा कळप येईल. ते जंगली हत्ती त्या झाडाला धडका मारतील; पण न घाबरता घट्ट धरून बस.

थोड्या वेळाने तो कळप निघून जाईल व एक मस्त हत्तीण येईल . ती हत्तीण तेथेच थांबेल . थोड्याच वेळात त्या हत्तीणीच्या कानातून एक मुलगी बाहेर येईल . सरोवराच्या काठची रेती एका सुपात घेऊन ती पाखडीत बसेल . मी तुझ्याजवळ चिड्डी देते ती त्या झाडावरून हलकेच खाली सुपात टाक म्हणजे तुझे काम होईल .'

गुराखी त्याप्रमाणे पूर्वेकडे सात डोंगर ओलांडून गेली . तेथे एका सरोवराच्या काठावर त्याला वडाचे झाड दिसले . त्यावर चढून तो रात्र होण्याची वाट पाहत बसला . रात्र पडताच हत्तींचा एक कळप आला . त्यांनी झाडावर टकरा मारून ते झाड गदगदा हलवले . पारंब्यांचा बळकट आधार घेऊन गुराखी घट्ट बसून होता .

हत्तींचा हळप निघून गेल्यावर एक प्रचंड , मोठी व मस्त हत्तीण त्या झाडाखाली येऊन उभी राहिली . थोड्या वेळाने एक सुंदर मुलगी त्या हत्तीणीच्या कानातून बाहेर आली व एका सुपलीत रेती पाखडू लागली . गुराख्याने लगेच आपल्याजवळील चिड्डी सुपात टाकून दिली . त्या मुलीने चिड्डी वाचली व आनंदाने नाचू लागली ! माझ्या बहिणीने माझ्यासाठी नवरा पाठवला आहे , असे म्हणून हत्तीणीच्या सोंडिला धरून ती हत्तीणीच्या पाठीवर चढली व झाडावरून गुराख्याच्या पोराला तिने हलकेच उतरून घेतले . रानफुलांची माळ करून तिने ती त्याच्या गळ्यात घातली व लग्नाचा विधी उरकला !

दोघेही हत्तीणीवर बसूनच राजधानीतील गुराख्याच्या घरी आली . बहिणी-बहिणीची भेट झाली . नंतर हत्तीण घेऊन गुराखी राजवाड्यात गेली व राजेसाहेबांना निरोप पाठवला की , जंगली हत्तीण घेऊन मी आलो आहे . तेव्हा हवे तेवढे दूध काढून घ्यावे .

भटजीबुवांना एव्हाना समजले होतेच की , गुराख्याच्या पोराने आणखी एक सुंदर मुलगी मिळवली आहे व वरोवर एक मस्त हत्तीणही आणली आहे ! हे काय गौडबंगाल आहे हेच त्याला कळेना . पण काहीही करून या पोराला मारले नाही तर आपली धडगत नाही असे त्याला पक्के ठाऊक होते . त्याने पुन्हा राजाला काही तरी सल्ला दिला व राजाने गुराख्यास फर्माविले , ' आणखी एका महिन्यात वाघिणीचे दूध आण ; ते आणलेस तर तुला अर्धे राज्य देईन , न आणलेस तर तुझा शिरच्छेद करीन .'

गुराख्याचा पोर पुन्हा हिरमुसला होऊन रडक्या चेहऱ्याने घरी परतला . त्याच्या दोन्ही बायकांनी कारण विचारले . गुराख्याने सांगितले , ' राजाला वाघिणीचे दूध हवे आहे !'

हे ऐकताच त्याची नवी बायको म्हणाली, 'हातेच्या, एवढेच ना! काही काळजी करू नका. पश्चिमेकडील सात डोंगर ओलांडून जा. पलीकडे एक सरोवर आहे. त्याच्या काठावर एक पिंपळाचे झाड आहे. त्या झाडावर जाऊन चढून बसा. रात्र झाली की तेथे वाघच वाघ एकामागोमाग एक असे येतील. झाडांच्या फांद्यांपर्यंत ते उंचउंच उड्या मारतील; पण न घाबरता घट्ट धरून बसा. सर्व वाघ निघून गेल्यावर एक मस्त वाघीण येईल व तेथेच थांबेल. त्या वाघिणीच्या कानातून एक मुलगी बाहेर येईल. सरोवराकाठची रेती एका सुपात घेऊन ती पाखडीत बसेल. मी तुमच्याजवळ चिठी देते ती त्या झाडावरून हलकेच खाली सुपात टाका. म्हणजे तुमचे काम होईल!'

गुराखी मुलगा त्याप्रमाणे सात डोंगर ओलांडून सरोवराकाठी आला. तेथे त्याला पिंपळाचे झाड दिसले. त्यावर तो चढला व रात्र होण्याची वाट पाहत बसला. रात्र पडताच एकामागोमाग एक असे किती तरी वाघ तेथे आले. झाडाच्या फांद्यांपर्यंत त्यांनी उड्या मारल्या व ते सर्व निघून गेले. फांद्यांना घट्ट पकडून गुराखी गुपचूप बसून होता. सर्व वाघ निघून गेल्यावर एक प्रचंड मोठी मस्त वाघीण त्या झाडाखाली येऊन उभी राहिली. थोड्या वेळाने एक सुंदर मुलगी त्या वाघिणीच्या कानातून बाहेर आली व एका सुपलीत रेती पाखडू लागली. गुराख्याने लगेच आपल्याजवळील चिठी सुपात टाकून दिली. त्या मुलीने ती वाचली व आनंदाने नाचू लागली. 'माझ्या बहिणीने माझ्यासाठी नवरा पाठवला आहे!' असे म्हणून वाघिणीच्या पाठीवर चढून तिने त्या गुराख्याच्या पोराला हलकेच उतरून घेतले. रानफुलांची माळ करून तिने त्याच्या गळ्यात घातली, व अशा रीतीने लग्नाचा विधी उरकला!

दोघेही वाघिणीवर बसूनच राजधानीतील गुराख्याच्या घरी आली. बहिणी-बहिणींची भेट झाली. नंतर वाघीण घेऊन गुराखी राजवाड्यात गेला. राजेसाहेबांना त्याने निरोप पाठवला, 'मी वाघीण घेऊनच आलो आहे, तेव्हा हवे तेवढे दूध काढून घ्यावे!'

राजवाड्यातील सर्वांचीच भीतीने गाळण उडाली. भटजी तर देवघरातच लपून बसला! तेथूनच त्याने गुराख्यास फर्मावले, 'तूच दूध काढून दे.'

गुराख्याने चांगले तांब्याभर दूध काढून दिले व वाघीण घेऊन तो निघून गेला.

३ : भटजीचा निकाल !

गुराखी वाघीण घेऊन गेल्याची खात्री झाल्यावर भटजीबुवा देवघरातून बाहेर आले. एकापेक्षा एक सुंदर अशा तीन मुली गुराख्याला मिळाल्या होत्या. शिवाय त्याने सर्व कामे बिनतक्रार केल्यामुळे त्याला शिक्षा देण्यास काही कारणही उरले नव्हते. राजेसाहेबांनी तर अर्धे राज्य कबूल केलेले! अशा स्थितीत गुराख्याच्या पोराचा काटा कसा काढायचा, हा भटजीपुढे प्रश्न पडला. शेवटी बराच विचार करून त्याने एक नवीनच युक्ती शोधून काढली व राजास सांगितली. आता मात्र गुराख्याचा मृत्यू अटळ आहे अशी भटजीची खात्री होती. भटजीने सांगितले. 'काल रात्री महाराजांच्या वडिलांनी मला दृष्टांत दिला. स्वर्गामध्ये आपले वडील एका असाध्य रोगाने आजारी आहेत. त्यांना असह्य वेदना होत आहेत. त्या रोगावर वाघिणीचे दूध हा एकच उपाय आहे; पण स्वर्गात ते मिळत नाही. पृथ्वीवरून कोणाबरोबर तरी ते वर पाठवले तर आपले पूज्य पिताजी रोगमुक्त होतील!'

राजाने विचारले, 'स्वर्गात कोण व कसे जाणार?'

भटजी म्हणाले, 'समुद्राच्या मध्यभागी, पाण्याखाली एक भुयार आहे. त्या भुयारातून स्वर्गात जाण्याची वाट आहे. त्या गुराख्याच्या पोराजवळच एका बंद भांड्यात वाघिणीचे दूध द्यायचे. त्याला एका पेटीत बंद करायचे व समुद्रात बरोबर भुयाराच्या तोंडाशी ती पेटी नेऊन सोडून द्यायची. मला ते ठिकाण बरोबर माहीत असल्यामुळे ही सर्व व्यवस्था मी करीन.'

राजाला भटजींचे म्हणणे पटले.

त्याप्रमाणे राजाने गुराख्यास सांगितले, 'उद्या राजवाड्यावर ये. वाघिणीचे दूध घेऊन स्वर्गातील माझ्या वडिलांना ते नेऊन द्यायचे आहे. आपल्या भटजींना स्वर्गाचा दरवाजा माहीत आहे. समुद्राच्या तळाला एक भुयार आहे. तेथून स्वर्गाची वाट आहे. तेथपर्यंत भटजी बरोबर येतील. तू दूध घेऊन स्वर्गात जा व चार दिवस राहून परत ये! परत येताच तुला कबूल केल्याप्रमाणे अर्धे राज्यही मिळेल.'

आता मात्र आपल्याला ठार मारण्याचे कारस्थान सुरू असून त्यामागे मुख्य सूत्रधार भटजी हाच आहे, हे गुराख्याच्या लक्षात आले. उद्याच्या प्रसंगातून जर आपण निभावून गेलो तर या भटजीचा प्रथम निकाल लावला पाहिजे, असे त्याने मनाशी ठरवले; परंतु दुसऱ्या दिवसाच्या प्रसंगातून कसे सुटायचे हा प्रश्नच होता.

पुन्हा एकदा हिरमुसल्या तोंडाने तो घरी गेला. त्याच्या तिन्ही बायकांनी

त्याला कारण विचारले. गुराख्याने सर्व हकीकत सांगून यामागे भटजीचे कारस्थान कसे आहे व या प्रसंगातून बचावल्यास प्रथम या भटजीला नामशेष करणे किती आवश्यक आहे ते त्याने सांगितले.

गुराख्याच्या तिसऱ्या बायकोने आता त्याला वाचवण्याची जबाबदारी घेतली. तिने गुराख्यास दुसऱ्या दिवशी निर्धास्तपणे राजवाड्यात जाण्यास सांगितले. पहाट होण्यापूर्वीच ती एकटीच समुद्रावर गेली व एका खडकावर उभी राहून मोठ्याने म्हणाले, 'ताई, अग ताई, आम्हा तिघींची लग्ने झाली. आता तुझ्यासाठीही मी नवरा पाहिला आहे. उद्या सकाळी राजाचे शिपाई भटजीला घेऊन समुद्रावर येतील व एक पेटी समुद्रात टाकतील. या पेटीत तुझा नवरा असेल!'

एवढे बोलून ती घरी आली व सर्व व्यवस्था झाली आहे असे तिने गुराख्यास सांगितले.

सकाळीच गुराखी राजवाड्यात गेला. त्याच्याजवळ दुधाचे भांडे देऊन भटजीने आपल्या हाताने त्याला एका पेटीत बंद केले व लगेच एका होडीत ती पेटी ठेवून समुद्रकिनार्यापासून खूप दूर जाऊन ती पेटी त्याने समुद्रात फेकून दिली. आता हा पोरगा निश्चित मेला, अशा आनंदात भटजीबुवा राजवाड्यात परतले!

समुद्रात पेटी पडताच एका मोठ्या कासवाने ती पेटी आपल्या पाठीवर झेलली व लगबगीने नजीकच्या एका बेटावर ती ते घेऊन गेले. पेटी खाली ठेवताच कासवाच्या तोंडातून एक सुंदर मुलगी बाहेर आली व तिने पेटी उघडून गुराख्याला बाहेर काढले. त्या बेटावरच तिने त्याच्याशी लग्न लावले व ती दोघेही गुराख्याच्या झोपडीत परत आली.

देवाच्या शापाने वेगवेगळ्या ठिकाणी पडलेल्या चारी बहिणी आता एकत्र आल्या. आता भटजींचा निकाल कसा लावायचा हा प्रश्न होता. त्या चौघी मुली. तो गुराखी व त्याची म्हातारी आई या सर्वांनी एकत्र बसून काही विचार केला व दोन दिवसांनी गुराख्याचा पोर राजवाड्याकडे रवाना झाला!

गुराखी आणखी एक सुंदर मुलगी घेऊन समुद्रातून सुखरूप घरी आला असल्याची वार्ता भटजींच्या कानावर गेली होतीच. एवढ्यात तो गुराख्याचा पोरच राजवाड्याकडे येताना पाहून भटजी आता काय करावे या विचारात पडला. भटजीकडे संपूर्ण दुर्लक्ष करून गुराख्याने राजाची भेट मागितली. राजेसाहेब उत्सुकतेने बाहेर आले. गुराख्याने मुजरा करून सांगितले, 'महाराज, आपल्या वडिलांना

वाघिणीचे दूध नेऊन दिले, महाराज, त्या औषधाचा गुण अजब खराच! एक घोटभर दूध पिताच त्यांच्या सर्व वेदना थांबल्या व ते खडखडीत बरे झाले. पण त्यांच्यापुढे आता एक अडचण उभी आहे.'

राजेसाहेबांनी अधीरतेने विचारले, 'कोणती अडचण? काय वाटले ते करून वडिलांची अडचण दूर करणे हे पुत्राचे कर्तव्यच आहे!'

गुराखी म्हणाला, 'स्वर्गस्थ महाराजांनी बरे होण्यासाठी एक पूजेचा नवस केला होता. पण पूजा सांगण्यासाठी स्वर्गात भटजीच नाहीत! तेव्हा त्यांनी एका दिवसासाठी आपल्या पुरोहितांना बोलावले आहे. भटजींना स्वर्गाची वाट माहीत आहेच, व मीही आता ती पाहून आलो आहे. तेव्हा मी स्वतःच भटजींना स्वर्गाच्या वाटेवर नेऊन सोडीन.'

भटजींना स्वर्गाच्या प्रवासाच्या तयारीत राहण्याचा हुकूम लागलीच राजेसाहेबांनी दिला. भटजींपुढे मोठा पेचच होता. 'नाही' सांगावे तर राजेसाहेब शिरच्छेद करतील. पृथ्वीवरील लोकांना मेल्याखेरीज स्वर्ग दिसत नाही असे सांगावे तर आपण गुराख्याच्या पोराला स्वर्गात पाठवले होते व तो जाऊन आल्याचे स्वतःच सांगत आहे! त्या रत्नाच्या पायगुणाने आपल्यालाच मृत्यू येणार हे जर ठरलेलेच असेल तर यातून आपण सुटणे शक्य नाही असे त्यांच्या मनाने घेतले.

भटजी काहीही न बोलता गप्प उभे आहेत हे पाहताच राजाने आपल्या सेवकांना भटजींना पेटीत बंद करण्याची आज्ञा दिली व लगेच ती बंद पेटी गुराख्याच्या ताब्यात देण्यात आली. यानंतर भटजीबुवांची रवानगी राजेसाहेबांच्या खास नौकेतून समुद्रात जेथे स्वर्गाचे दार होते तेथे झाली!

गुराख्याच्या पोराने स्वतः आपल्या हाताने ती पेटी समुद्रात सोडली. आपल्या एका दुष्ट वैच्याची कायमची खोड मोडली, अशा आनंदात तो घरी परतला!

यानंतर चारही बायकांना बरोबर घेऊन आपल्या म्हाताच्या आईसह त्या गुराख्याने त्या मूर्ख राजाचे राज्य सोडले व दुसऱ्या एका बेटावर आपले स्वतःचे राज्य स्थापून चार राण्यांसह सुखाने राज्यकारभार केला.

मोत्यांची कणसे

डॉ. ई. ए. जने, भावनालय काळा.

बाल वाङ्मय विभाग

वा. क्र. २९९९ क्रमांक १८५/९४

दिनांक ०१/०१/८१

१ : चतुर प्रधानकन्या

एक होता राजा . त्याला एकुलता एक मुलगा होता . लहानपणापासून राजाने त्याला शिक्षण देण्याचा खूप प्रयत्न केला . पण तो बुद्धीने इतका मंद होता की , कोणत्याच विषयात त्याची प्रगती होईना . वयात आला तरी त्याच्या बुद्धीची मजल फारशी पुढे गेली नाही . केवळ राजाचाच मुलगा म्हणून त्याचे लाड होत होते . साऱ्या दिवसभर गावात घोड्यावरून हिंडायचे , खेळ-तमाशे पाहायचे एवढाच त्याचा रोजचा कार्यक्रम ! राजधानीतील लोकसुद्धा आपआपसात कुजबुजायचे , ' राजाचा मुलगा निर्बुद्ध नंदीबैल आहे ! ' पण राजपुत्राला आपल्या बुद्धीची मोठीच धमेंड होती . मी म्हणेन ते झालेच पाहिजे , असे त्यास वाटायचे . एकुलता एक मुलगा व राज्याचा वारस म्हणून राजाही त्याचे लाड पुरवायचा .

राजाच्या प्रधानांची एक स्वरूपसुंदर मुलगी होती . ते जेवढी देखणी तेवढीच बुद्धिमान होती . अत्यंत सालस , नम्र , कष्टाळू व तेजस्वी म्हणून सारी राजधानी तिला ओळखत असे . ही प्रधानकन्या आपली बायको व्हावी , असे राजपुत्राच्या मनात नेहमी यायचे . राजपुत्र मधून मधून तिला भेटून तिच्याशी बोलण्याचा प्रयत्न करी . पण त्याचा मुळीसुद्धा अपमान न करता ती त्याला नेमके टाळीत असे .

एक दिवस राजपुत्राने आपल्या वडिलांना सांगितले की , प्रधानकन्येशी आपल्याला लग्न करायचे आहे , व काहीही झाले तरी ती आपणास मिळालीच पाहिजे .

राजाने प्रधानास हे सांगितले . प्रधान म्हणाला , ' मुलगी मोठी झाली आहे . तिचे तिला कळू लागले आहे . तेव्हा तिचे लग्न तिच्या संमतीनेच व्हायला हवे . मी तिला विचारतो आणि उद्या आपणास कळवतो . '

राजाला वाटले , कोणती मुलगी राजाची सून होण्यास व राज्याची भावी राणी होण्यास नकार देईल ! उद्या आपणास प्रधानाचे होकारार्थ उत्तर येणार हे ठरलेले आहे . प्रधानाला त्याने जाण्यास अनुमती दिली व दुसऱ्या दिवशी येऊन भेटण्यास सांगितले .

प्रधानाला माहीत होते की , आपली मुलगी केवळ राज्याच्या लोभाने या निर्बुद्ध राजपुत्राशी लग्न करण्यास तयार होणार नाही . परंतु राजाला नकार दिला तर त्याचे किती घोर परिणाम होतील याचीही जाणीव त्याला होती . अतिशय दुःखी अंतःकरणाने तो घरी परतला . त्याचा उतरलेला चेहरा पाहून मुलीनेच त्याला

त्याच्या दुःखाचे कारण विचारले .

राजपुत्रासाठी राजाने तिला मागणी घातली असल्याचे प्रधानाने सांगितले . मुलीने ताबडतोब या मागणीस नकार दिला . या नकारामुळे किती भयंकर परिणाम होतील याची कल्पना प्रधानाने तिला दिली ; परंतु त्या हुषार व धीट मुलीने प्रधानाला धीर दिला .

‘केवळ संकटांना भिऊन एखाद्या निर्बुद्ध नंदीवैलाबरोबर कायमचे जाण्यापेक्षा धैर्याने संकटाला तोंड देऊन प्रसंगी मरण पत्करणेही आपल्याला पसंत आहे .’ असे बाणेदार उत्तर देऊन आपल्या पित्यास राजाकडे जाऊन आपला नकार कळवण्यास तिने सांगितले .

दुसऱ्या दिवशी प्रधानाने राजाला भेटून सांगितले , ‘राजपुत्राशी लग्न करण्यास मुलगी तयार नाही . तिला समजावण्याचा पुष्कळ प्रयत्न केला ; पण तिच्या मनाविरुद्ध काही करावे हे बरे नाही . महाराजांनी क्षमा करावी .’

राजा काहीच बोलला नाही . प्रधान गेल्यावर राजाने मुलास बोलावून घेतले व प्रधानाचा निरोप त्यास सांगितला . काही तरी करून ही मुलगी मिळवलीच पाहिजे असे सांगून राजपुत्र राजास म्हणाला , ‘आपण त्या मुलीला काही अटी घालू या . त्या तिने पूर्ण केल्या तर ठीक . नाही तिने माझ्याबरोबर लग्न तरी केले पाहिजे नाही तर स्वतःच्या डोळ्यांदेखत आपल्या बापाचा शिरच्छेद तरी पाहिला पाहिजे !’

राजाला ही मसलत पसंत पडली . राजपुत्राने आपल्या सुप्रीक मेंदूतून एक शकल काढली : ‘आठ दिवसांच्या आत प्रधानाने एक उलट्या कळसाचे मंदिर बांधून द्यावे . ते न झाले तर आपल्या मुलीचे लग्न राजपुत्राबरोबर लावावे अथवा मरणास तयार व्हावे !’

प्रधानकडे हा निरोप पोचता झाला .

मुलगी राजपुत्राशी लग्न करण्यास तयार झाली नाही तर आपल्या प्राणाशी गाठ आहे हे प्रधानाने जाणले . ‘उलट्या कळसाचे मंदिर’ ही एक अशक्य गोष्ट होती . तथापि , मुलीने आपल्या बापाला धीर देऊन सांगितले , ‘काही काळजी करू नका . मी त्याचा बंदोबस्त करीत .’

चार दिवसानंतर ती प्रधानकन्या एक पोते भरून वाटाणे व एक माप घेऊन शेताच्या कडेला जाऊन बसली . राजपुत्राचा तो रोजचा जाण्यायेण्याचा रस्ता होता .

राजपुत्र लांबून येताना दिसताच तिने ते माप उलटे ठेवले व त्यात वाटाणे भरण्यास सुरुवात केली ! हे पाहून राजपुत्र तेथे थांबला व खो खो हसू लागला . त्याच्याकडे लक्ष न देता प्रधानकन्येचे काम चालू होते . अखेर राजपुत्र म्हणाला , 'प्रधानजीची हुषार मुलगी एवढी मूर्ख कधी झाली ? उलट्या मापट्यात कधी दाणे भरता येतील काय ?'

प्रधानकन्या चटकन् म्हणाली , 'मी मूर्ख की या देशाचा राजा मूर्ख , याची आपणच चौकशी करा . उलट्या कळसाचे देऊळ कुणी पाहिले आहे काय , हे राजेसाहेबांना विचारून पहा .'

राजपुत्र निरुत्तर होऊन घरी आला व राजाला घडलेला प्रकार सांगितला . 'ही अट बदलून आपण प्रधानाला दुसरी अट घालू या , ' असे सुचवून त्याने सांगितले की , 'उद्या प्रधानाला बोलवून घ्या व सांगा की पूर्वीची अट रद्द झाली आहे . आता चार दिवसांत बैलाचे दूध घेऊन या !'

राजपुत्राबरोबर आपला झालेला संवाद प्रधानाच्या मुलीने आपल्या बापास सांगितला होताच . दुसऱ्या दिवशी राजाकडील नवीन निरोप ऐकून आपल्या मुलीच्या बुद्धिमत्तेबद्दल त्याला अभिमानच वाटला ; पण त्याबरोबरच नवीन कामगिरी ऐकून तो पुन्हा चिंताक्रांत झाला !

प्रधानाने आपल्या मुलीला राजाची अट सांगितली . तिने आपल्या वडिलांना पुन्हा धीर दिला व स्वस्थ राहण्यास सांगितले .

दोन दिवस गेल्यावर तिने जुन्या कपड्यांचे एक गाठोडे बरोबर घेतले व नदीकिनारी जाऊन राजपुत्राच्या वाटेजवळ ती कपडे धूत वसली . राजपुत्र नेहमीप्रमाणे त्या बाजूने आपला घोडा फेकीत आलाच . प्रधानकन्या आज स्वतः कपडे धूत आहे हे पाहून राजपुत्राने घोडा थांबवला . विचारले , 'हे जुने कपडे कसले धूत आहेत ?'

प्रधानकन्येने चटकन उत्तर दिले , 'माझे बाबा बाळंत झाले आहेत . त्यांची बाळंती मी धुत्ये आहे ?'

राजपुत्र जोरजोराने हसू लागला . या मुलीला बहुधा वेडच लागले असावे असा त्याने तर्क केला . तो तिला म्हणाला , 'मला वाटते तुला वेडच लागले असावे . पुरुष कधी बाळंत होतात काय ?'

प्रधानकन्या चटकन् म्हणाली . 'मी वेडी की या देशाचा राजा वेडा , याची आपणच चौकशी करा . बैल कन्या दूध देतात काय , हे राजेसाहेबांना आपणच विचारा .'

राजपुत्र निरुत्तर होऊन घरी आला व राजाला घडलेला प्रकार सांगितला . यापुढे अशी एखादी असाध्य अट घालण्याऐवजी पृथ्वीवरीलच एखादी दुर्मिळ वस्तू आणण्याला सांगावे म्हणजे आपल्या पदरात मूर्खपणाचे माप पडणार नाही , व अखेर प्रधानाच्या मुलीला शरण यावे लागेल , असा त्या दोघांनी विचार केला .

दुसऱ्या दिवशी प्रधानास बोलावून राजाने पूर्वीची अट रद्द केल्याचे सांगितले व त्याऐवजी सहा महिन्यांच्या आत मोत्यांची दोन कणसे आणून देण्यावद्दल फर्माविले .

आता मात्र प्रधानकन्येपुढे पेच पडला . मोत्यांच्या कणसांबद्दल तिनेही ऐकले होते . कुणा तरी राजाच्या राजवाड्याच्या खास बागेत मोत्यांची कणसे आहेत एवढेच तिला माहीत होते . ती जशी बुद्धिमान होती तशी धीटही होती . मोत्यांची कणसे शोधून काढण्याची जबाबदारी तिनेच आपल्या अंगावर घेतली . आपल्या वडिलांजवळून पुरेसे द्रव्य , प्रवासाची साधनसामग्री व एक चांगला घोडा घेऊन , पुरुषाचा वेप धारण करून ती घराबाहेर पडली .

२ : वेप बदलून कणसांचा शोध

अरण्यांमागून अरण्ये , शहरांमागून शहरे व राज्यांमागून राज्ये मागे टाकित प्रधानाच्या मुलीचा प्रवास चालू होता . असे तीन महिने निघून गेले , पण मोत्यांच्या कणसांचा तिला कुठेच पत्ता लागेना . अखेर काहीशी निराश होऊन पुढे काय करावे , याचा विचार करित एका रानात एका झाडाखाली ती बसली असता गुरे चारणाऱ्या गुराख्यांमधील संवाद तिच्या कानांवर पडला .

या जगात सर्वांत श्रीमंत कोण , यावर त्यांच्यात वाद चालला होता . 'एका राजाच्या राज्यात सोन्याच्या खाणी आहेत . तोच सर्वांत श्रीमंत असला पाहिजे .' असे एकजण म्हणत होता .

त्यावर दुसऱ्याचे म्हणणे होते , 'त्याच्या पलीकडील राज्यात हिऱ्याच्या खाणी आहेत . सोन्यापेक्षा हिरा मौल्यवान असल्याने तो राजा अधिक श्रीमंत .

तिसऱ्याचे म्हणणे होते , 'मोतीनगरीतील राजाच्या शेतात मोत्यांची कणसे होतात . दर वर्षी जो राजा मोत्यांचे पीक घेतो . तोच श्रीमंत असला पाहिजे .

प्रधानकन्येला हवी होती ती माहिती सहजगत्या मिळाली. तिने त्या पोराना जवळ बोलावून घेतले, आपल्या पडशीतील उत्तम मिठाई त्यांना दिली व मोतीनगरीची मिळेल तेवढी माहिती घेऊन तिने मोतीनगरीच्या दिशेने आपला घोडा वळवला.

मोतीनगरीत पोचताच सरदाराचा वेष धारण करून तिने एका धर्मशाळेत तळ ठोकला. आपण एक सरदार असून जग पाहण्यासाठी आपण बाहेर पडलो आहोत, असा बहाणा तिने केला. शहरात फिरून तिने त्याच नगरीत मोत्यांची कणसे असल्याची खात्री करून घेतली; परंतु राजाची ही मोतीबाग कुठे आहे हे कुणासच माहित नव्हते! राजघराण्याचे ते एक गुपित आहे, एवढेच सर्वजण सांगत.

राजधानीत आलेला हा नवीन देखणा सरदार आपल्या उमद्या घोड्यावरून दररोज राजवाड्यावरून चारदोन फेरफटके मारीत असे. राजवाड्यातून राजाच्या मुलाची व या सरदाराची वारंवार दृष्टभेट होत असे. राजपुत्र आणि हा सरदार जवळजवळ सारख्याच वयाचे. त्यामुळे राजपुत्राला हळूहळू या सरदाराची ओळख करून घ्यावी असे वाटू लागले. प्रधानाचा मुलगाही राजपुत्राच्या बरोबरीचा होता; आणि त्याची व राजपुत्राची जिवश्चकंठश्च मैत्री होती. अखेरीस या दोघा मित्रांनी या सरदाराची ओळख करून घेण्याचे ठरवले. एके दिवशी आपल्या नोकरांकरवी सरदाराचा घोडा थांबवून सरदाराला राजवाड्यात येण्याचा निरोप त्यांनी दिला.

त्या तरुण सरदाराच्या मोहकपणामुळे व गोड वागण्याने राजपुत्राची व प्रधानपुत्राची त्याच्याशी थोड्याच दिवसांत गाढ मैत्री झाली. एकमेकांना एकमेकांवाचून करमेना. सकाळपासून संध्याकाळपर्यंत ते एकत्र राहायचे, फिरायचे, व कधी कधी जेवायचेही. एखाद्या दिवशी राजपुत्र सरदाराला आपल्या वाड्यातच राहण्याचा आग्रह करी. पण तेवढे मात्र सरदार टाळीत असे. आपण स्त्री आहे, व हे वेषांतर जर कोणास कळले तर आपले काम होणार नाही, व राजा आपल्या वडिलांचा शिरच्छेद केल्यावाचून राहणार नाही, याची जाणीव प्रधानकन्येला सतत होती.

प्रधानाच्या पुत्राला मधून मधून संशय यायचा की, हा सरदार पुरुष नसून कुणी तर्ग मंत्रा असली पाहिजे! सरदाराच्या बारीकसारीक हालचालींवर तो नजर ठेवायचा.

सरदाराच्या लक्षात ही गोष्ट आली होती; पण तोही काही कमी हुषार नव्हता. त्याच्या वागण्यात तो कधीही आपले स्त्रीत्व उघड होईल असे वर्तन अथवा आविर्भाव येऊ देत नसे.

प्रधानाचा मुलगाही हुषार होता. त्याने ठरविले की आपला तर्क खरा की खोटा, हे पडताळून पाहायचे असेल तर बारीकसारीक गोष्टीतच सरदाराची परीक्षा पाहिली पाहिजे. प्रधानाच्या मुलाने आपली शंका राजपुत्रास एकदोन वेळा बोलून दाखवली; पण राजपुत्राने तिकडे लक्षही दिले नाही किंवा या तर्कावर विश्वासही ठेवला नाही.

एक दिवस प्रधानाच्या मुलाने सरदारास मुद्दाम आपल्या घरी फराळास बोलावले व त्याच्या समोरच त्याचे लक्ष जाईल अशा ठिकाणी एका भांड्यात दूध तापत ठेवण्याची व्यवस्था केली. हेतू हा की, दूध उतू जाताना सरदाराने पाहिले म्हणजे तो स्त्री असेल तर 'आले, आले!' असे ओरडेल, व पुरुष असेल तर तिकडे लक्ष तरी देणार नाही, किंवा फार तर 'दूध, दूध!' असे काही तरी म्हणेल.

सरदारही हुषार होताच. उतू जाणाऱ्या दुधाकडे तो निर्विकार मुद्रेने पाहत राहिला. प्रधानपुत्राच्या एका परीक्षेत सरदार हा सरदारच ठरला!

पण एवढ्याने प्रधानपुत्राची शंका दूर झाली नाही. दुसऱ्या वेळेस प्रधानपुत्राने सरदारास जेवणासच बोलावले. मुद्दाम करंज्या केल्या होत्या. सरदाराची बसण्याची पद्धत, घास घेण्याची रीत— सर्व काही प्रधानपुत्र बारकाईने पाहत होता; पण त्यामधून त्यास सरदाराच्या स्त्रीपणाचे एकही लक्षण दिसले नाही! भोजनास करंज्या करण्याचे कारण असे की, सरदार जर स्त्री असेल तर तो अगोदर टिचकीने करंजी फोडील व नंतर खाईल! पण जर पुरुष असेल तर सरळ दातानेच तुकडा करील.

सरदाराने आपले सोंग एवढे बेमालूम केले होते की याही परीक्षेत तो पास झाला व प्रधानपुत्राला आपली शंका खोटी असल्याचे वाटू लागले.

सरदाराने हळूहळू राजपुत्राची एवढी मर्जी संपादन केली की, त्यास सर्वांत अधिक जिवाभावाचा मित्र राजपुत्र समजू लागला. एक दिवस राजपुत्र खुपीत आहे असे पाहून सरदार म्हणाला, 'तुम्ही मला आपले जिवश्चकंठश्च मित्र म्हणवता; पण आपल्या राज्यातील मोत्यांची बाग अजून दाखवली नाही, हे कसे?

राजपुत्र म्हणाला, 'राजवाड्यातील ही मोत्यांची बाग राजघराण्यातील काही ठराविक व्यक्तींशिवाय इतरांना दाखवायची नाही, असा परिपाठ आहे. बागेत काम करणारा माळी व रखवालदार यांनाही ही बाग सोडून बाहेरच्या जगात जायला

मज्जाव आहे. बागेचा रस्ता असा तयार करण्यात आला आहे की, त्यांना प्रयत्न करूनही तेथून बाहेर पडता येणार नाही. त्यांपैकी कोणाला कधी बाहेर यावेच लागले तर आमच्यापैकी कोणी तरी त्यांना डोळे बांधून घेऊन येते.'

सरदाराचे मन फारच नाराज झालेले पाहून अखेर राजपुत्राने सरदाराचे डोळे बांधून त्याला तेथे नेण्याचे मान्य केले. सरदारही तयार झाला. दुसऱ्या दिवशी पहाटे सूर्योदयापूर्वी सरदाराने राजवाड्यात यायचे व राजपुत्राने त्यास बाग दाखवायची असे ठरले.

३ : मोत्याची कणसे मिळाली !

सरदाराने रात्रीच आपल्या घोड्याचे जीन फाडले व त्यातील काथ्या व कापूस बाहेर काढून त्याऐवजी नदीतील पांढरी शुभ्र वाळू त्यात भरली व एक लहानसे छिद्र ठेवून जीन शिवून घेतले. या छिद्रातही कापडाचा लहानसा बोळा बुचाप्रमाणे वसवून दिला व आपल्या घोड्यावर पुन्हा ते जीन घालून ठरल्याप्रमाणे भल्या पहाटे राजवाड्यात तो दाखल झाला.

पहाटेच्या अर्धवट अंधारातच राजपुत्र व सरदार आपल्या घोड्यांवरून मोतीबागेकडे निघाले. पूर्वी ठरल्याप्रमाणे सरदाराचे डोळे बांधलेले होते व त्याच्या घोड्याचा लगाम राजपुत्राच्या हाती होता. घोडा चालू लागताच सरदाराने हळूच आपल्या घोड्याच्या जिनाला वसवलेले बूच काढले व शुभ्र वाळूची बारीक धार हळूहळू जमिनीवर घरंगळू लागली !

सरदारला जरी काही दिसत नव्हते तरी घोड्याच्या चालीवरून त्याला हे समजत होते की, अत्यंत कठीण, वेड्यावाकड्या, वळणावळणाच्या रस्त्याने घोडा चालला आहे ! एखाद्या भुलभुलैय्यामधून आपण चालतो आहे हे सरदार अंदाजाने समजत होता. एके ठिकाणी तर क्षणभर घोडा थांबलाही; पण राजपुत्राने 'चलो दिवाना' म्हणून घोड्याला एक शिवी दिली तेव्हाच तो पुढे चालू लागला.

त्यांचा हा प्रवास बऱ्याच वेळानंतर संपला. दोघेही घोड्यांवरून खाली उतरले. एवढ्यात त्या दोघांपैकी एकाचा घोडा जोराने फुरफुरला. जातिवंत घोडे सहसा असे वाटेल तेव्हा फुरफुरत नाहीत; तेव्हा हे काय घडते आहे, याचा सरदार विचार करतो आहे तोच त्याचे डोळे सोडण्यात आले व दरवानाचा मुजरा

स्वीकारित त्या दोघा जणांनी बागेच्या प्रचंड दरवाजातून मोतीबागेत प्रवेश केला !

बागेतील सौंदर्य पाहून सरदाराचे डोळे दिपूनच गेले. एखादे मक्याचे शेत असावे तशी हारीने रोपे लागली होती, त्यांवर दैदीप्यमान मोत्यांची कणसे लहडलेली होती. काही मोती तर द्राक्षांएवढे मोठे होते. आजूबाजूच्या झाडांवर चित्रविचित्र रंगांचे सुंदर सुंदर पक्षी इकडून तिकडे उड्या मारीत होते. मोत्यांचा चारा खाण्यासाठी आलेले सोनेरी रंगाचे राजहंस आकाशात घिरट्या घालीत होते. जवळच वाहणाऱ्या झऱ्याचे पाणी एका आगळ्याच तेजाने चमकत होते. मनाला मोहून टाकणारा मंद सुगंध दरवळला होता.

राजपुत्राने सरदाराला संबंध बाग दाखवली. बागेतील एका विश्रामगृहात दोघांनी उपाहार केला व दोघेही बागेतून बाहेर पडले.

बागेची दिंडी बंद करताना दारवानाने राजपुत्राला हळूच सांगितले की, उद्या येणाऱ्या पौर्णिमेच्या दिवशी तुमच्यासाठी दोन कणसे तोडून ठेवतो ! त्याच वेळेला सरदाराला राजपुत्राकडून हेही समजले की, पौर्णिमेलाच तोडलेल्या कणसातील मोती कायम तेजःपुंज राहतात. एरवी ती तोडताक्षणीच काळीठिकर पडतात !

सरदाराचे डोळे पुन्हा बांधण्यात आले व आल्या वाटेनेच राजपुत्र व सरदार राजवाड्यात परतले. थोडा वेळ इकडल्या तिकडल्या गोष्टी झाल्यावर सरदाराने अगदी सहज विषय काढला. तो म्हणाला, 'माणसाच्या चेहऱ्यापेक्षा पोषाखावरूनच लोक त्याला ओळखतात.'

सरदाराचा हा मुद्दा राजपुत्राला मान्य नव्हता. दोघेही आपले मुद्दे तावातावाने व आग्रहाने मांडीत होते. एक दुसऱ्याचे म्हणणे मान्य करण्यास तयार नव्हता. अखेर सरदाराने सूचना केली, 'उद्याच आपण प्रयोग करू या. आपण माझा पोषाख धारण करावा व मी आपला पोषाख घालीन, आणि राजधानीत आपण काही वेळ एकत्र व काही वेळ वेगवेगळी रपेट मारू. पाहू या लोक तुम्हांला मुजरा करतात की मला !'

राजपुत्राला ही कल्पना एकदम पसंत पडली व त्याप्रमाणे करण्याचे ठरले.

दुसऱ्या दिवशी राजपुत्र व सरदार आपल्या पोषाखांची अदलाबदल करून सारा दिवसभर राजधानीत हिंडले. राजपुत्राला दिसून आले की, सरदाराचेच म्हणणे बरोबर होते. राजपुत्राचा नेहमीचा पोषाख घातलेल्या सरदारालाच लोक

मुजरा करायचे ! रात्र पडेपर्यंत ते दोघेही एकत्र हिंडले , वेगवेगळे हिंडले . सगळीकडे एकच अनुभव आला . एवढेच नव्हे तर राजवाड्याच्या दिंडीतून प्रवेश करतानाही सरदारालाच प्रथम मुजरा मिळाल !

एरवी राजपुत्राच्या अत्याग्रहानेही राजवाड्यात कधी मुक्काम न करणाऱ्या त्या सरदाराने त्या दिवशी राजपुत्राने जराशी सूचना करताच राजवाड्यात मुक्काम करण्यास अनुमती दिली . रात्री पुष्कळ वेळ गप्पागोष्टी करून राजपुत्र आपल्या दालनात व सरदार त्यास दिलेल्या दालनात खोलीत झोपायला गेले . अजूनही सरदारांच्या अंगावर राजपुत्राचेच कपडे होते !

भल्या पहाटे सरदार उठला . राजपुत्राच्या पोशाखातच घोड्यावर स्वार झाला व तडक मोतीबागेचा रस्ता त्याने पकडला . प्रथम राजपुत्राबरोबर बागेत जाताना त्याने घोड्याच्या जिनातील वाळू सोडून रस्त्याचा माग काढता येईल अशे तरतूद केली होतीच . पौर्णिमेच्या टिपुर चांदण्यात ती पांढरी वाळू चटकन् दिसत होती . व त्या वाळूवरून मागोवा घेत घेत सरदार पुढे पुढे जात होता . अखेर एका मोठ्या तटापाशी तो येऊन पोचला !

‘आता पुढे काय ? इथे वाट तर संपूर्ण बंद ?’ असे त्याच्या मनात आले . क्षणभर तो विचारात पडला आणि त्याला आठवले की , राजपुत्राबरोबर जाताना घोडा येथेच थांबला होता व राजपुत्राने घोड्याला ‘चलो दिवाना’ म्हणून शिवीही दिली होती ! ही शिवी नसून हा काही तरी मंत्र किंवा परवलीचा शब्द असावा , अशी कल्पना करून सरदाराने ‘चलो दिवाना’ अशी आपल्या घोड्याला शिवी दिली . तोच काय आश्चर्य ! समोरच्या प्रचंड तटात एखाद्या भुयाराप्रमाणे एक लहानसा दरवाजा उघडला गेला व सरदार आत जाताच पुन्हा बंद झाला ! सरदाराच्या आता लक्षात आले की , राजपुत्राबरोबर आले असता आपण घोड्याचे फुरफुरणेही ऐकले होते . तोही असाच परवलीचा शब्द असावा .

वाटेत कोणतेही अडथळे न येता सरदार बागेच्या दिंडीजवळ आला व घोड्यावरून उतरला . द्वारपालाने मुजरा केला , पण दिंडी काही उघडली नाही . सरदाराने चटकन घोड्याच्या फुरफुरण्याचा आवाज केला . द्वारपालाने दिंडी उघडली व हा राजपुत्राच समजून मोत्याची दोन कणसे सरदाराला दिली !

कणसे हाती पडताच सरदाराने द्रुत गतीने घोडा राजावाड्याकडे दौडवला . आपल्या मुक्कामाच्या खोलीत त्याने राजासाठी एक पत्र लिहून ठेवले . आपण अमुक

राज्यातील प्रधानकन्या असून तेथील राजपुत्राने घातलेल्या मागणीपासून सर्व हकीकत तिने पत्रात लिहिली. शेवटी राजपुत्राची प्रतारणा केल्याबद्दल त्याची क्षमा मागितली व प्रधानपुत्राचेही आभार मानले. राजपुत्राला सहज दिसेल अशा ठिकाणी ती चिठ्ठी ठेवून तिने राजवाड्याचा व राजधानीचा निरोप घेतला.

४ : मोतीनगरचे राणीपद पटकावले !

इकडे जसजशी सहा महिन्यांची मुदत भरत आली तसतशी प्रधानाला काळजी वाटू लागली. एक तर एवढ्या दिवसांत मुलीची काहीच वार्ता त्याला कळली नव्हती, व दुसरे म्हणजे ठरलेल्या मुदतीत मुलगी आली नाही तर आपला शिरच्छेद होणार हीही चिंता त्याला होती ! दिवसेंदिवस तो खंगत चालला होता. कारभाराकडेही त्याचे लक्ष नव्हते !

सहा महिने पुरे होण्याला आता एकाच महिन्याचा अवधी होता. संध्याकाळच्या वेळी प्रधान आपल्या वाड्याच्या गच्चीवर चिंताग्रस्त मनस्थितीत उभा असता दुरून दौडत येणारा घोडेस्वार त्याला दिसला. हृष्टीच्या टप्प्यात येताच पुरुषवेष्टातील आपल्या मुलीला त्याने ओळखले. तो धावतच खाली आला. वाड्याच्या दारातच पिता-पुत्रीची भेट झाली. आपल्या पित्याच्या शरीराची ती अवस्था पाहून तिच्या डोळ्यांत पाणी आले ! आपणच या सर्व प्रसंगाला जबाबदार आहोत म्हणून तिला अतोनात दुःख झाले.

प्रधानकन्येने आपली सर्व हकीकत पित्याला सांगितली. मुलीची हुषारी पाहून प्रधानही चकित झाला, व असले रत्न या निर्बुद्ध राजपुत्राला देणे चूकच ठरले असते असे त्यासही वाटले.

मुलीच्या सांगण्यावरहुकूम प्रधानाने राजास निरोप पाठवला, 'मुलगी मोत्याची कणसे घेऊन आली आहे व आजपासून पंधरा दिवसांनी कणसे आपणास ती दरबारातच अर्पण करील. त्या वेळी दरबार भरवला जावा अशी तिची इच्छा व प्रार्थना आहे.'

राजाने त्याप्रमाणे दरबार भरवण्याचा हुकूम दिला.

इकडे मोतीनगरचा राजपुत्र सकाळीच सरदाराच्या खोलीत येतो तो त्यास

कोणीच नसल्याचे पाहून आश्चर्य वाटले! निरोप घेतल्याखेरीज सरदार राजवाडा सोडून जाणार नाही याची त्यास खात्री होती. म्हणून थोडा वेळ तो तेथेच थांबला. एवढ्यात त्याची नजर मेजावर ठेवलेल्या कागदाच्या घडीकडे गेली; ती घडी त्याने उघडली, तो ते सरदाराने त्यालाच लिहून ठेवलेले पत्र होते!

पत्र वाचताच राजपुत्राला त्या मुलीच्या धाडसाचे कौतुक वाटले. त्याबरोबरच त्याने हाही विचार केला की, या मुलीने मोत्याची कणसे नेऊन दिली तरी तिच्यावर काही तरी संकट आल्यावाचून राहणार नाही, व अशा वेळी तिला मदत करणे आपले कर्तव्य आहे.

आपल्याबरोबर निवडक सशस्त्र सहकारी व प्रधानपुत्र यांना घेऊन त्या मूर्ख राजपुत्राच्या राजधानीस राजपुत्र येण्यास निघाला.

राजधानीत ते येऊन पोचले त्याच दिवशी दरबार भरून प्रधानकन्या मोत्याची कणसे राजाला देणार होती. दरबाराची माहिती मिळताच ते सर्वजण सरदारांचा वेष करून थेट दरबारात दाखल झाले.

दरबार सुरू झाला. राजेसाहेब आपल्या स्थानावर येऊन बसले. त्यांच्या एका बाजूला तो मूर्ख राजपुत्र बसला होता. आता पुढे काय करावे, या विचाराने तो काहीसा वेचैनच दिसला होता. प्रधानकन्या दरबारात एका उच्च आसनावर उभी राहिली. आपल्याजवळील ती चमकदार मोत्याची कणसे तिने संबंध दरबारास दाखवली व राजेसाहेबांच्या चरणांवर ती अर्पण केली, आणि राजाची आज्ञा घेऊन तिने दरबाराला दोन शब्द सांगण्यास सुरुवात केली. राजपुत्राने मागणी कशी घातली, आपण ती नाकारल्यावर त्याने कोणत्या अटी घातल्या, व त्या अटींतील मूर्खपणा आपण त्याच्याच पदरात कसा घातला, व शेवटी मोत्यांची कणसे मिळविण्यासाठी आपण काय काय केले— हे सर्व तिने सांगितले. शेजारच्या राज्यातील राजपुत्र व प्रधानपुत्र किती हुशार, संयमी व चारित्र्यवान आहेत याचेही तिने बोलण्याच्या ओघात वर्णन केले.

भर दरबारात आपल्या मुलाचा होत असलेला अपमान पाहून राजेसाहेब संतापाने लाल झाले व 'या उद्दाम पोरीला ताबडतोब गिरफदार करून बंदीखान्यात टाका' अशी आज्ञा त्यांनी केली.

राजाचे सशस्त्र सेवक पुढे सरसावले. एवढ्यात दरबाराच्या एका कोपऱ्यातून आठदहा सशस्त्र सरदार विजेच्या वेगाने पुढे आले. काय होते आहे हे समजण्याच्या

आतच त्यांनी प्रधानकन्येस उचलले व एका निमिषार्धात दरवारातून बाहेर पडून आपल्या चपळ घोड्यावर प्रधानकन्येस घालून ते निघूनही गेले !

दरबार त्या गोंधळातच समाप्त झाला. एवढ्यात मागे राहिलेल्या दोन सरदारांनी प्रधानास सर्व हकीकत सांगितली व त्या राज्यास ताबडतोब रामराम ठोकून निघण्यास सांगितले. प्रधानालाही पुढील संकटाची कल्पना होतीच. लगेच प्रधानही आपल्या कुटुंबीयांसमवेत त्या राज्याचा त्याग करून मोतीनगरीच्या दिशेने निघाला आणि वाटेतच त्याने मुलीला व त्या सर्व सरदारांना गाठले.

मोतीनगरीत गेल्यावर राजपुत्राने त्या मुलीबरोबर लग्न करण्याचा आपला मानस बोलून दाखवला. प्रधानकन्येने मोठ्या आनंदाने संमती दिली व त्या दोघांचे मोठ्या थाटाने लग्न झाले ! तिच्या वडिलांना एक मानाची जहागीर देण्यात आली— व पुढे सर्वांनी सुखाने कालक्रमणा केली.

□ □ □

२ : चेटकी राणी

१ : मोहात फसलेला राजा

एक होता राजा. त्याला सात राण्या होत्या. एकीपेक्षा एक सुंदर. रूपाने जशा देखण्या तशाच स्वभावाने मनमिळाऊ. सख्ख्या बहिणीप्रमाणे एकमेकींशी वागायच्या, राजाला अजून मूलबाळ नव्हते. पण सातवी राणी गरोदर होती. त्यामुळे राजाला मोठा आनंद झाला होता. तेवढाच आनंद इतर सहाही राण्यांना झाला होता. राजाच्या राजवाड्यात द्वेष, हेवा, मत्सर यांना थाराच नव्हता.

राजाच्या राजधानीतच एक चेटकी राहत होती. राजाचा हा सुखी व समाधानी संसार तिला पाहवला नाही. राजाचा संसार धुळीला मिळवायचा असा बेत तिने केला. एके दिवशी तिने आपले राक्षसिणीचे रूप टाकून एका सुंदर तरुण बाईचे रूप धारण केले. उत्तम वस्त्रे नेसली, खूप खूप दागिने घातले आणि राजवाड्यासमोरील पिंपळाच्या पाराला ती प्रदक्षिणा घालू लागली.

राजाने आपल्या राजवाड्यातून ती सुंदर स्त्री पाहिली. राजाची व तिची नजर होताच तिने आपल्या मंत्रसामर्थ्याने राजास भारून टाकले. वाटेल ते झाले तरी या स्त्रीशी आपण लग्न लावणार, असा निश्चय राजाने मनाशी केला आणि आपल्या सेवकांकरवी त्या स्त्रीला राजवाड्यात बोलावून घेतले.

राजाची व त्या चेटकिणीची भेट होताच तिने त्याला आपल्या जादूने एवढे वश करून घेतले की, तिने सांगावे व राजाने ऐकावे ! राजाने तिच्याबरोबर लग्नाची गोष्ट काढताच एका अटीवर आपण लग्नाला तयार असल्याचे तिने सांगितले : 'आपल्या सातही राण्यांना जंगलात सोडून त्यांचे डोळे काढून आपल्यापाशी आणून घावेत !' हीच ती अट.

चेटकीच्या मंत्रामुळे राजा अगदी भ्रमिष्ट झाला होता. त्याने ती अट कबूल केली आणि सातही राण्यांना जंगलात सोडून त्यांचे डोळे चेटकिणीजवळ आणून दिले. मग तिच्याशी लग्न लावून राजा कारभार करू लागला.

दिवसेंदिवस तो या नव्या राणीच्या मोहात इतका गुरफटला की, राज्यकारभाराकडेही त्याचे लक्ष लागेना. राज्यात अंदाधुंदी माजू लागली. राजाचे अधिकारी भ्रष्टाचारी बनले. प्रजाजनांचे हाल कोणी पुसेना. असे करता करता बारा वर्षे निघून गेली.

२ : सूडाची भावना

इकडे जंगलत सोडलेल्या सात आंधळ्या राण्या त्याच अरण्यात राहणाऱ्या एका साधूने पाहिल्या . त्यांना साधूने आपल्या आश्रमात नेले . राण्यांनी आपली सर्व हकीकत साधूला सांगितली . साधूने त्यांना आपल्या आश्रमात कायमचे राहण्याबद्दल सांगितले . धाकटी राणी गरोदर असल्यामुळे तिची तर तो आपल्या मुलीप्रमाणे काळजी घेऊ लागला .

यथाकाली राणी प्रसूत होऊन तिला एक सुंदर मुलगा झाला . दिसामाशी मुलगा वाढू लागला . त्याला थोडेसे समजू लागताच त्याने आपल्या आयांची अशी स्थिती का झाली याची चौकशी करायला सुरुवात केली . हळूहळू त्याला सर्व हकीकत कळली .

आपल्या वडिलांकडून असले अघोरी कृत्य करून घेणाऱ्या बाईचा सूड घेण्याची कल्पना तो आपल्या छोट्या वयातच बोलून दाखवू लागला . त्याच्या आईने व सावत्र आयांनी एक गोष्ट मात्र त्याच्या मनात पूर्ण बिंबवली होती ; ती म्हणजे , त्याचे वडील फार चांगले असून नवीन राणीच्या दुष्टपणामुळेच हे सारे घडून आले .

वाढत वाढत राजपुत्र बारा वर्षांचा झाला . आता मात्र राजधानीत जाऊन त्या बाईचा सूड घेण्यास तो अगदी उतावीळ झाला . अखेरीस राण्यांनी व साधूने त्यास परवानगी दिली . जाताना साधूने त्यास आशीर्वाद दिला व एक मंत्रलेली काठी देऊन सांगितले , की या काठीमुळे राज्यातून प्रवास करताना किंवा कुठेही तुला साप , जंगली जनावरे त्रास देणार नाहीत .

राजपुत्र प्रवास करित करित राजधानीत येऊन पोचला , आणि सरळ राजवाड्यात जाऊन राजापुढे उभा राहिला . आपण फार गरीब असून आपणास काही काम द्यावे अशी त्याने राजाची प्रार्थना केली .

राजालाही एकदम त्या मुलाबद्दल प्रेम वाटू लागले . त्याने त्यास राजवाड्याच्या खास बागेत माळ्याच्या हाताखाली काम दिले .

राणीचे लक्ष या मुलाकडे जाताच त्याच्या रूपावरून तिने ओळखले की , हा त्या सातव्या राणीचाच मुलगा असला पाहिजे . तिने त्या मुलाला बोलावून पुष्कळ प्रश्न विचारून खरे काढून घेण्याचा प्रयत्न केला . मुलगाही हुशार होताच . उत्तरे देण्याची त्याने चांगलीच टाळाटाळ केली . काही वेळा तर चक्रे खोटी उत्तरे दिली .

परंतु तरीही राणीची खात्री होतीच की, हा राजाचाच मुलगा आहे ! काहीही असले तरी याची वाट लावलीच पाहिजे असा तिने विचार केला.

३ : साधूने चिठी बदलली

मंत्राच्या सामर्थ्याने एखाद्याला ठार मारणे मुळीच अवघड नव्हते. एक दिवस तो मुलगा बागेत एकटाच काम करीत असता राणीने मंत्रसामर्थ्याने एक भयंकर मोठा विषारी सर्प निर्माण केला ! बागेतील एका वारुळातून तो साप फू फू करीत बाहेर आला व मुलाला दंश करण्यासाठी त्याच्या अंगावर धावला. साधूने दिलेली मंत्रलेली काठी मुलाजवळ होतीच. त्या मुलाजवळ येताच सापाचा राग एकदम शांत झाला व तो एखाद्या पाळीव जनावराप्रमाणे मुलाच्या पायाभोवती खेळू लागला. त्या मुलाने सापाला बराच वेळ खेळवून वारुळात सोडून दिले.

चेटकी राणी राजवाड्यातून हा सर्व प्रकार लक्षपूर्वक पाहत होती. ह्या एकाच प्रकारामुळे तिची खात्री झाली की, या पोराला मागे काही तरी जबरदस्त दैवी शक्ती असली पाहिजे; आणि म्हणूनच आपले मंत्रसामर्थ्य अपुरे पडले. आपल्या हातून या पोराला मरण येणे शक्य नाही अशी तिची खात्री झाली. आपल्यापेक्षा आपल्या आईबापांचे चेटूक करण्याचे सामर्थ्य शंभरपट अधिक आहे, तेव्हा त्यांच्याकडेच या पोराला पाठवून याचा निकाल लावावा असे तिने ठरवले.

दुसऱ्या दिवशी तिने त्या पोराला बोलावून एक महत्त्वाची चिठी देऊन तातडीने ती आपल्या आईवडिलांकडे पोचवण्याबद्दल त्याला सांगितले.

प्रवास चांगला आठ दहा दिवसांचा होता. सर्व प्रवास पायीच करायचा होता. तिने रस्त्यांची माहिती त्या पोराला दिली व एका बंद लिफाफ्यात घालून एक चिठी दिली. चिठीत लिहिले होते : 'हा माझ्या सवतीचा मुलगा आहे. याचे डोळे काढून घ्यावे व नंतर त्याचे हालहाल करून त्यास ठार मारावे ! या पोराला दैवी शक्तीचे पाठबळ असल्यामुळे माझी विद्या अपुरीच पडते. तरी हे काम जरूर करावे !'

चिठीत काय लिहिले आहे याची त्या पोराला कल्पनाही नव्हती. राणीचे काम आपण नीट बजावले तर तिचा आपल्यावर विश्वास बसेल व मग तिचा सूड घेण्याची

संधी आपणास केव्हा तरी मिळेल एवढ्याच कल्पनेने त्याने हा अडचणीचा प्रवास पत्करला होता. शिवाय साधूने दिलेली काठी जवळ असल्यामुळे त्याला जंगली जनावरांचे भय नव्हतेच.

प्रवास करीत करीत एके दिवशी सायंकाळी एका जंगलातील पडक्या देवळात त्याने रात्रीचा मुक्काम केला. प्रवासाच्या श्रमाने तो लौकरच गाढ झोपी गेला. देवळातील देवाची पूजा करण्यासाठी एक साधू रोज मध्यरात्री नियमित येत असे. आज देवळात झोपलेला तो राजबिंडा पोरगा पाहून साधूला आश्चर्य वाटले. एवढ्या घोर अरण्यात तो एवढा निर्धास्त झोपलेला पाहून साधूला विशेषच नवल वाटले. हा कोण आहे, कोठून आला व कुठे जात आहे याची चौकशी करावी असे त्यास वाटले; पण मुलाची ती गाढ झोप मोडण्याचे साधूच्या जिवावर आले.

एवढ्यात त्या साधूला त्या मुलाच्या उशापाशी एक लिफाफा दिसला. त्यात काय लिहिले आहे त्यावरून या मुलाची माहिती मिळेल या कल्पनेने त्या साधूने तो लिफाफा हळूच उघडला व वाचला. आतील मजकूर वाचून साधूला मोठाच धक्का बसला! त्या सुकुमार पोराची साधूला दया आली. सावत्र आयांनी मुलाचे केलेले छळ साधूने ऐकले होते. पण एखादी सावत्र आई मुलाचा अशा प्रकारे घात करू शकेल याची त्यास कल्पना नव्हती! साधूने त्या लिफाफ्यातील पत्र काढून घेतले व त्या जागी एक वेगळीच चिठ्ठी लिहून लिफाफा बंद केला. चिठ्ठीत लिहिले होते, 'प्रेमाने जतन करून वाढवलेला हा मुलगा तुमच्या भेटीसाठी पाठवीत आहे. त्याला चांगले लाडात ठेवा. भरपूर खायला-प्यायला द्या. त्याचे सारे हट्ट पुरवा, आणि पंधरा दिवसांनी परत पाठवा.'

४ : नवे सोवती

दुसऱ्या दिवशी नेहमीप्रमाणे राजपुत्राचा प्रवास चालू झाला. जाता जाता त्याला एका वाघाचे ओरडणे ऐकू आले. वाघाच्या आवाजावरून तो मोठ्या दुःखाने किंवा वेदनांमुळे ओरडत असला पाहिजे हे राजपुत्राने ओळखले. निवडुंगाच्या एका जाळीत वाघ अडकला होता व त्याच्या सर्व अंगात काटे घुसलेले होते! राजपुत्राने निवडुंगाचे फडे सपासप तोडून काढले व वाघाला बाहेर काढून त्याच्या पायातील

व शरीरातील काटे काढून टाकले. वाघाने मुलाकडे कृतज्ञतेच्या दृष्टीने पाहिले व त्या मुलामागून तो वाघही एखाद्या इमानी कुत्र्याप्रमाणे चालू लागला.

काही वेळानंतर एके ठिकाणी दोन कबुतरे भांडताना त्याच्या दृष्टीस पडली. त्यापैकी एक कबुतर जरा दुबळे होते. दुसऱ्या कबुतराने त्याला अगदी रक्तबंबाळ केले होते. मुलाने मध्ये पडून त्या आडदांड कबुतरास हाकून लावले व त्या दुबळ्या कबुतराची सुटका केली. कबुतरानेही राजपुत्राकडे कृतज्ञतेने पाहिले व ते त्याच्या खांद्यावरच जाऊन बसले. वाघाप्रमाणेच तेही राजपुत्राला सोबत करू लागले.

राजपुत्र थोडा पुढे जातो तो त्यास अंग ठेचाळून रक्तबंबाळ झालेला एक आंधळा भेटला. त्याच्या दोन्ही डोळ्यांच्या निव्वळ खाचा झालेल्या होत्या! राजपुत्राने आंधळ्याला मोठ्या प्रेमळ शब्दाने विचारून चौकशी केली. एखाद्या निबिड जंगलात आपणास कोणी मनुष्य भेटेल अशी कल्पनाही त्या आंधळ्याला नव्हती. त्या आंधळ्याने मुलास सांगितले, 'याच जंगलात एक शंभर पायऱ्यांची विहीर आहे. झाडेझुडपे, वेली, यांनी ती एवढी आच्छादलेली आहे की, जाणाऱ्या येणाऱ्या वाटसरूंना ती दिसत नाही. या विहिरीच्या पाण्याने डोळे धुतले की, जन्मांधासही दृष्टी येते असे एका साधूने मला सांगितले आहे. त्या विहिरीच्या शोधात मी आहे. ती विहीर शोधून काढण्यात मला तू जर मदत केलीस तर परमेश्वर तुला यश देईल. आंधळ्याच्या आशीर्वादाने तू राज्यपद भोगशील!'

राजपुत्राने त्या आंधळ्यास एका झाडाखाली बसवले, आपल्याजवळील फराळाचे त्याला खायला दिले, तांब्यातील पाणी प्यावयास दिले, व त्याला तेथेच बसवून तो स्वतः विहिरीच्या शोधास निघाला. लौकरच त्याने ती विहीर शोधून काढली. तिचे एक तांब्याभर पाणी घेऊन त्याने त्या आंधळ्याचे डोळे धुतले. तोच काय आश्चर्य! आंधळ्याच्या डोळ्यांच्या खाचांच्या जागी दोन सतेज डोळे दिसू लागले! आंधळ्याने मुलाला मनापासून आशीर्वाद दिला. आंधळा आपल्या वाटेने चालू लागला.

तेथून जाताना मुलाने एक निश्चय मात्र मनाशी केला की, परत जाताना या विहिरीचे भरपूर पाणी घेऊन जायचे व आपल्या सर्व आयांना दृष्टिलाभ करून घायचा.

५ : चेटकीच्या बापाच्या घरी

आणखी एक दिवस प्रवास केल्यावर पलीकडच्या निविड अरण्यात राणीने खाणाखुणा सांगितलेले घर दिसू लागले. त्या घराभोवती उंच व भयाण असा दगडी तट होता. त्या तटाला तुरुंगाला असतो तसा एक गजाचा दरवाजा होता. दरवाजाच्या मध्यभागी एक हाडाची कवटी टांगलेली होती व तिच्या दोन्ही बाजूला लिंबांच्या माळा सोडलेल्या होत्या. दगडी भिंतीवर शेंदुराच्या रंगाने माणसांची मुंडकी व अनेक अक्राळविक्राळ प्राणी रंगवलेले होते. ते सर्व दृश्य पाहून त्याच्या अंगावर काटाच उभा राहिला.

आता त्याला पहिल्याप्रथमच कल्पना आली की, राणीचे आईबाप कोणी तरी चेटूक करणारे असावेत व राणीदेखील चेटकीच असावी! म्हणूनच तिने आपल्या आयांचे हाल केले व आपल्या वडिलांना आपल्या मुठीत ठेवले. आता त्याला आपल्या वडिलांचा तिरस्कार वाटण्याऐवजी दया येऊ लागली व मनात एक वेगळेच प्रेम निर्माण झाले. केवळ सूड म्हणून नव्हे तर राजाची या भुतावळीपासून सुटका करण्यासाठी ही राणी व तिचे आईबाप नष्ट केले पाहिजेत, असा त्याने मनाशी निश्चय केला; आणि त्या विचारांच्या तंद्रीतच तो त्या तटाजवळ येऊन पोचला व हलकेच त्याने तटाचा दरवाजा ढकलला.

दरवाजाला आतून कडी नव्हतीच. दरवाजा उघडताच एक अक्राळविक्राळ कुत्रा जोराने भुंकत त्या मुलाच्या अंगावर धावून आला! मुलाच्या नरडीचाच तो चावा घेणार, इतक्यात मुलाने इशारा करताच त्याच्याबरोबर असलेल्या वाघाने एका क्षणात कुत्र्यावर झडप घालून त्यास जागच्या जागी ठार केले, व जणू काय आपली कामगिरी संपली असे समजून वाघ जंगलात निघून गेला.

कुत्र्याचे भुंकणे ऐकून राक्षसिणीप्रमाणे दिसणारी बाई घराचा दरवाजा उघडून बाहेर आली. तिचे डोळे बटबटीत व लालभडक होते. गिधाडाच्या चोचीप्रमाणे अणकुचीदार वाकडे नाक होते. हिंस्र श्वापदाप्रमाणे हाताच्या व पायाच्या बोटांची नखे लांबलांब व धारदार होती. आपला कुत्रा रक्तबंबाळ होऊन मरून पडलेला पाहताच तिने धाडकन दरवाजा लावून घेतला आणि कर्कश स्वरात ती आपल्या नवऱ्याला म्हणाली, 'दाराशी एक मुलगा आला आहे. त्याने आपल्या कुत्र्याला ठार मारले आहे. तुम्हांस माहीत आहे, ज्याच्या हातून कुत्र्याला मरण येईल तोच आपल्यालाही ठार मारील! ताबडतोब बाहेर जाऊन त्या पोराचा निकाल लावा.'

भयानक आरोळी ठोकूनच राक्षस बाहेर आला. पोराची मानगूट तो पकडणार, एवढ्यात धीटपणाने त्या मुलाने सांगितले, 'तुमचा कुत्रा मी काही मारला नाही. जंगलातील एका वाघाने त्यावर झडप घातली. मला मारायचे असेल तर खुशाल मारा; पण तुमच्या लेकीचे पत्र घेऊन मी आलो आहे ते वाचा आणि मग काय ते करा.'

गेल्या बारा वर्षांत राक्षसाला आपल्या लेकीची काही हकीकत कळली नव्हती. लेकीचे नाव काढताच त्याच्या रागाचा पारा अर्धा खाली आला. मुलाच्या हातातले पत्र त्याने घेतले व अधीरपणाने वाचून काढले. वाचून होताच त्या अक्राळविक्राळ राक्षसाने अगदी नाजूक हाताने त्या पोराला उचलून घेतले व त्याचे पटापट मुके घेऊन तो धावतच घरात गेला.

त्याची बायको आश्चर्याने पाहतच राहिली! राक्षसाने आपल्या बायकोला मुलीच्या पत्रातील हकीकत सांगितल्यावर मुलाच्या कौतुकात तीही सामील झाली व कुत्रा मेल्याचे दुःख ती दोघे विसरूनही गेली.

त्या भयान घरात तो पोर आता घरच्यासारखा वावरू लागला. घरातील प्रत्येक वस्तूबद्दल त्या पोराला एक प्रकारचा तिटकारा वाटत होता. त्या तसल्या वातावरणात त्याला विरंगुळा देणारा एकच प्राणी होता, तो म्हणजे त्याच्याबरोबर आलेले कबुतर! बाकी संबंध घरात तो अक्राळ-विक्राळ राक्षस व राक्षसीण, ठिकठिकाणी उभे करून ठेवलेले माणसांच्या हाडांचे सापळे, दारादारांतून टांगलेल्या कवट्यांच्या माळा; व भिंतीवर रंगवलेली भयानक प्राण्यांची चित्रे! नाही म्हणायला चारी बाजूंनी गजांच्या भिंती असलेल्या एका खोलीत पोपटाचे तीन पिंजरे टांगलेले होते. त्या खोलीला भली मोठी पाच कुलुपे लावलेली होती. त्यामुळे पोपटांजवळ जाण्याची सोयच नव्हती.

६ : कबुतराची कामगिरी

चारसहा दिवसांतच त्या पोराने आजी-आजोबांचे चांगलेच प्रेम संपादन केले. त्याने वाटेल ती वस्तू मागावी व आजी-आजोबाने ती द्यावी. त्याचा कोणताही हट्ट पुरवायला ती दोघे अगदी तयारच असत.

एक दिवस मुलाने ते पोपट एवढे बंद करून का ठेवलेत म्हणून चौकशी केली. त्या दोघांनी खूप टाळाटाळ केली; पण जेव्हा तो पोर ऐकेच ना, तेव्हा राक्षसाने

मुलाला सांगितले, 'बाळ, पहिल्या दोन पिंज्यांतील पोपट म्हणजे माझे व तुझ्या आजीचे प्राण आहेत; आणि तिसऱ्या पोपटात राणीचे म्हणजे तुझ्या आईचे प्राण आहेत. या पोपटांना जेव्हा मरण येईल तेव्हा आमचाही मृत्यू होईल. म्हणून या पोपटांना आम्ही फार जपत असतो.'

मुलाच्या मनात कल्पना आली की, आता या राक्षस-राक्षसिणीस व त्यांच्या त्या चेटक्या मुलीस मारणे सोपे आहे. प्रश्न होता तो एवढाच की, त्या बंद खोलीच्या पाच कुलपांच्या किल्ल्या कशा मिळवायच्या. त्या किल्ल्यांचा जुडगा राक्षसीण आपल्या गळ्यातच बांधून ठेवी व क्षणभरही त्या दूर करीत नसे.

दोनतीन दिवस किल्ल्या मिळवण्याचा प्रयत्न त्या मुलाने केला; पण जेव्हा हे शक्यच दिसेना तेव्हा त्याने पोपटांचा समाचार घेण्याचे काम कबुतराकडून करून घ्यायचे ठरवले. एकदोन दिवस तो सकाळीच रानात फिरायला जायचा व कबुतराला शिक्षण द्यायचा. दोनच दिवसांत त्याने त्या कबुतराला जरूर ते शिक्षण दिले.

त्या दिवशी दुपारी जेवण झाल्यावर राक्षस वामकुक्षी करीत पडला होता व राक्षसीण स्वयंपाकघरात कसल्या तरी वनस्पतीचा रस उकळीत बसली होती. एवढ्यात राजपुत्राने इशारा देताच ते कबुतर तडक त्या गजाच्या खोलीत शिरले व पहिल्या पोपटाच्या पिंज्यावर जाऊन बसले.

पोपटाने त्याला पाहण्यासाठी डोके वर आणताच कबुतराने आपल्या चोचीने त्याचे दोन्ही डोळे फोडून टाकले.

इकडे राक्षसाने भयानक आरोळी मारली. त्याचे दोन्ही डोळे फुटून गेले होते! वेदनांमुळे बिछान्यातच तो गडबडा लोळू लागला. राक्षसीण स्वयंपाकघरातून धावतच बाहेर आली. इतक्यात कबुतराने दुसऱ्या पिंज्यातील पोपटाचेही दोन्ही डोळे फोडले! राक्षसीणही आंधळी होऊन सैरावैरा धावू लागली. राक्षसही उठून धावू लागला. शेवटी त्या दोघांची एकमेकांशी टक्कर होऊन दोघेही बेशुद्ध होऊन खाली पडले! एव्हाना कबुतर आपली कामगिरी बजावून जंगलात उडून गेले.

राजपुत्राने राक्षसिणीच्या गळ्यातील किल्ल्या काढून घेतल्या व पिंज्याच्या खोलीचा दरवाजा उघडून त्या दोन्ही आंधळ्या पोपटांचे गळे दाबून त्यांना ठार मारले. त्याच वेळी राक्षस-राक्षसिणीचेही प्राण गेले. त्या घरावर भयाण शांतता पसरली.

आता त्या भयंकर घरात एक क्षणभरही राहणे राजपुत्राला कठीण वाटले. त्याने राणीचा प्राण असलेला पोपटाचा पिंजरा काढून घेतला. दृष्टिलाभ देणाऱ्या विहिरीचे पाणी घेण्यासाठी एक तांब्याची सुरई बरोबर घेतली व त्या भयाण घराच्या

दरवाजाला कुलूप लावून राजपुत्र आपल्या घरी येण्यास निघाला. वाटेत त्या विहिरीच्या पाण्याने सुरई भरून घेण्यास तो विसरला नाही. रानावनांतून प्रवास करीत तो लौकरच आपल्या घरी म्हणजे साधूच्या आश्रमात पोचला.

७ : चेटकीणीला यमसदन

खूप दिवसांनी मुलगा भेटल्यामुळे त्याच्या सातही आयांना खूप खूप आनंद झाला. राजपुत्राने घरून निघाल्यापासूनची सर्व हकीकत सांगितली. सातही जणी ती अगदी एकाग्रतेने ऐकत होत्या. आपली सवत म्हणजे एक चेटकीण आहे हे समजताच त्यांच्या अंगावर काटा उभा राहिला. मुलाचा पराक्रम ऐकून तर त्या चकितच झाल्या. सर्व हकीकत सांगून झाल्यावर राजपुत्राने सुरईतील पाण्याने सातही आयांच्या डोळ्यांच्या खाचा धुवून काढल्या. आणि त्या क्षणी सर्वांना प्रथमच आपल्या मुलाचे प्रत्यक्ष दर्शन झाले! आपलीच दृष्ट मुलाला लागू नये म्हणून त्याच्या तोंडावरून त्यांनी मीठ-मोहरी उतरून टाकली व गालाला काळे गालबोट लावले.

बरोबर आणलेल्या पोपटाला ठार मारून त्या चेटकी राणीचा नायनाट करणे आता अगदी सोपी गोष्ट होती. पण राजपुत्राने सांगितले की आपण दरबारात जाऊन त्या पोपटाला ठार मारू, म्हणजे राजाला आपली चूक कळून येईल. त्या साती जणींना मुलाचा हा विचार पटला व त्यांनी त्याला जाण्याची अनुमती दिली.

नेहमीप्रमाणे राजाचा दरबार भरला असतानाच राजपुत्र येऊन दाखल झाला. रोजच्या पद्धतीप्रमाणे राजेसाहेब दरबारात येताच सेवकांनी आरोळी ठोकली की-कोणाची काही तक्रार असली तर त्याने पुढे यावे.

राजपुत्र पोपटाचा पिंजरा घेऊन पुढे आला. राजाने ओळखलेच की हा आपल्या बागेत काम करणारा पोरगा! फार तर माळ्याच्या विरुद्ध याची तक्रार असेल.

राजाने विचारले, 'मुला, कोणाविरुद्ध तुझी तक्रार आहे?'

मुलाने धिटाईने उत्तर दिले, 'राणीविरुद्ध!'

सर्व दरबार चकित होऊन त्या मुलाकडे पाहू लागला. उर्मटपणाबद्दल या मुलालाच शिक्षा होणार असेच सर्वांना वाटले. पण राजाला पहिल्यापासूनच त्या मुलाबद्दल प्रेम वाटू लागले होते. राजाला वाटले की, बागेतील कामावरून राणी याला रागावली असेल. म्हणून थोड्याशा कौतुकाने राजेसाहेबांनी फर्मावले,

‘फिर्यादीने आपली तक्रार सांगावी.’

मुलाने मोठ्या आवाजात सर्व दरबाराला ऐकू जाईल अशा रीतीने सांगण्यास सुरुवात केली :

‘राजेसाहेब, आपली राणी ही मनुष्य नसून एक राक्षसीण आणि चेटकी आहे. तिच्या आईबापांना ठार करून मी नुकताच आलो आहे. या पिंजऱ्यातील पोपटामध्ये तुमच्या चेटकी राणीचा प्राण आहे.’

सर्वानाच वाटले, या मुलाला वेड तर लागले नाही ना!

मुलाने आपल्या हातातील बारीक लोखंडी तार पोपटाच्या एका डोळ्यात सर्वासमक्ष भोसकली आणि एक कर्णकटू आरोळी फोडीत एका डोळ्यावर हात ठेवून राणीवशातून राणी धावत दरबारात आली! पोपटाचा पिंजरा पाहताच राणी त्यावर झडप घालणार तोच त्या मुलाने पोपटाचा दुसरा डोळा फोडला व दोन्ही डोळ्यांनी आंधळी झालेली राणी भर दरबारात धाडकन कोसळली.

सर्वांची एकच धावपळ झाली. खुद्द राजेसाहेब सिंहासनावरून धावत खाली आले व राणीजवळ गेले. राजवैद्यांची धांदल उडाली. एवढ्यात त्या मुलाने पिंजऱ्यात हात घालून पोपटाचा गळा दाबून प्राण घेतला व राणीने एक आरोळी मारून प्राण सोडला! प्राण जाताच तिचे स्त्रीचे रूप नाहीसे झाले व एक अक्राळविक्राळ राक्षसीण दरबारात मरून पडलेली सर्वांना दिसली.

दरबारात एकच गोंधळ उडाला. दरबार बरखास्त झाला व राजवैद्यांनी राजेसाहेबांना त्यांच्या महालात नेले.

राजाचे सांत्वन हा मुलगाच करू शकेल या कल्पनेने राजवैद्याने त्या मुलालाही आपल्याबरोबर घेतले. राजाचा दुःखावेग कमी झाल्यावर मुलाने सातही राण्यांची हकीकत राजाला सांगून आपणच सातव्या राणीचा मुलगा असल्याबद्दल सांगितले.

सर्व हकीगत ऐकताच राजाचा आनंद गगनात मावेना. स्वतः राजा दासदासी, हत्ती-घोडे वगैरे लवाजमा घेऊन त्या मुलाबरोबर जंगलात आला. आल्याबरोबर सातही राण्यांची त्याने क्षमा मागितली. साधूची पूजा करून, त्याचा आशीर्वाद घेऊन सर्व राण्यांसह मिरवत-मिरवत, वाजत गाजत राजाने राजधानीत प्रवेश केला. सर्व प्रजाजनांनाही तो दिवस मोठा आनंदाचा व भाग्याचा वाटला.

योग्य वेळी युवराजाला राजाने आपल्या डोळ्यांदेखत राज्याभिषेक केला, व त्या हुशार आणि पराक्रमी मुलाने न्यायाने राज्य करून प्रजेला अखंड सुख दिले.

व. सं. सं. उर्गे, वापवापव वल्हा.

वाल बाइन्व विमान.

□ □ □

वा. सं. २९९९... विमान ९८८८८८

विमान ०१-०१

